

moj planet

www.mladinska.com/mojplanet

RAZISKOVANJE JE ZABAVNO



Zakaj se živali igrajo?



POSTER

Zvočni zid

Maji

Vitez Erazem



MESEČNIK • LETNIK 10 • 3,97 € za naročnike v šoli, 4,16 € za naročnike na domu, 4,99 € v prosti prodaji





DOBRODOŠLI V CICIKLUB – deželi branja, igre in ustvarjalnosti!

Novi člani ob vpisu prejmete TRUNKI:

- * večnamenski kovček, ki ga otrok lahko zajaha in se vozi z njim,
- * služi kot ročna prtljaga na letališčih
- * in je tudi priročna omara in skrinja za igrače in pliške!

Redna cena ~~45 €~~

Za vas ob vpisu samo 1 €



**Vrhunski
kovček
OB VPISU
samo 1 €**

47 x 20 x 31 cm, 17 kg, 18-litrska prostornina.
Teža praznega Trunkija 1,7 kg. 3+

CiCiKLUB
otroški knjižni klub
VAM ZAGOTAVLJA –

Strokovni izbor knjig
za otroke od rojstva do
9. leta starosti

Vedno najmanj
20 % popusta
za nakup knjig!

Vsako četrletje
brezplačen
katalog!

Bogat izbor iger
in igrač, CD-jev
za otroke ...

VPIŠITE SE ŠE DANES!

Pokličite 01 241 34 12

Kliknite www.ciciklub.si/trunki

Ponudba za nove člane velja do 15. 12. 2014.



Dragi planetovci!

Smeh je pol zdravja, tako pravijo že od nekdaj. Sprožijo ga lahko različne reči, ampak mi se bomo posvetili dvema najbolj zanimivima. Zato se bomo v novembrski številki igrali, v decembrski pa smejali.

Igro v svetu živali je čudovito opazovati, še lepše pa je v njej sodelovati. Se smejati vragolijam domače muce in se poditi s svojim kužkom. Pa še za dobro kondicijo poskrbimo! Ker je igra za povrh tudi nekakšna priprava na življenje, smo se odločili, da ji tokrat posvetimo naslovno temo.

Ker obljuba velja, vas bo tudi decembra pričakala prav posebna tema, ki je povezana s smehom, a na drugačen način. O smejalnem plinu pravzaprav ne vemo dosti, pa smo za vas malo raziskali njegovo zgodovino, ki je tudi malce smešna. ☺

Prijazno vam maham,

Senja Požar
odgovorna urednica

38



Pišite nam na moj.planet@mkz.si ali www.mladinska.com/mojplanet, kjer najdete tudi učne liste in filme.



4



8



12



18



51

4 SVET ŽIVALI
Zakaj se živali igrajo?

8 LJUDSTVA
Maji

10 MIKRO
Plesen

12 POSKUSI
Naravoslovna kresnička



14 LJUBLJENČKI
Maček Tigi

16 NARAVA
Evolucija

18 KAKO
Zvočni zid

22 ČLOVEŠKO TELO
Uravnavanje telesne temperature

24 TA MESEC

26 FOTOGRAFIJA MESECA
Rilčar

36 DR. VETKO

38 MOJ PLANET TEKMUJE
Kakšna je prava zgodba turizma?



40 REKORDERJI IZ ŽIVALSKEGA VRTA
Kapibara

42 PLANETOV STRIP
Kuharski mojster

46 POTEPANJA PO SLOVENIJI
Skrivnost viteza Erazma

48 MOJ TEST
Zagrizen?

50 SIVE CELICE

51 ZANIMIVOSTI
Največje gradbišče na svetu

52 NUŠIN KOTIČEK
Legvanka Zofi

54 MOJ PLANET PRIPOROČA

56 VAŠA POŠTA

Zakaj se živa

Ne igrajo se le otroci, ampak tudi živalski mladički. Pravzaprav je to skoraj edino, kar počnejo, poleg najosnovnejšega – spanja in hranjenja. Toda ali je igra res le zabava? Zakaj se potem včasih igrajo tudi odrasle živali? Znanstveniki še vedno raziskujejo, zakaj se živali igrajo, in še vedno ne vedo povsem zagotovo. Mi bomo od blizu pogledali nekaj njihovih ugotovitev.



Veliko živali se igra. Verjetno je ta lastnost skupna prav vsem sesalcem. Veverice, mladiči medvedov, kengurujev in nekaterih opic, da sploh ne omenimo naših pasjih in mačjih kosmatincev, so pravi klovni. Celo želve so zelo zabavne v svoji počasni igri. Prav razigrano se igrajo tudi morski sesalci – kdo še ni videl delfinov, kako se vrtijo med skoki iz vode, ali kako čofotajo z repno plavutjo in škropijo vrstnike?

Ali igrajo?

Imam te!



Igra je lahko tudi nevarna

Ko pomislimo na kučke in mucke med igro, se nam zdi igra v svetu živali ljubka in nadvse zanimiva. A v resničnem življenju divjih živali je vse prej kot to. Če vemo, da se med igro živali lahko tudi poškodujejo, porabljajo energijo iz težko priborjene hrane in so med igranjem celo lažji plen za plenilce, ker niso tako pozorne na dogajanje okrog sebe, potem najdemo več razlogov proti igri kot razlogov za. Pa vendar igra obstaja tudi med divjimi in ranljivimi živalmi, čeprav evolucija vsa »nepotrebna« vedenja hitro kaznuje, zato je najbrž še kako pomembna.

Močnejši sem!



Igra je šola za življenje

Če opazujemo igro živali, lahko vidimo, da se igrajo podobno kot otroci. Kot se deklice igrajo s punčkami, ali so frizerke, ali kuhajo, fantje »vozijo« traktorje, se igrajo policiste in roparje ali pa kosijo travo s plastičnimi kosilnicami in si tako pridobivajo izkušnje, prav tako si živalski otroci z igro pridobivajo spretnosti za življenje. V igri lahko prepoznamo precej oblik vedenja odraslih živali, le bolj otročje in razigrano jih preizkušajo in vadijo. Opazujemo lahko igrivo napadalno vedenje (kar pomislimo na pasje mladiče, ki renčijo drug na drugega in kažejo svoje »nevarno« in strašno zobovje), lov, celo spolno vedenje, skrivanje in iskanje in podobno. Tako živali urijo svoje sposobnosti preživetja.



Celo pri naših udomačenih prijateljih so še kako živi spomini na prejšnje neudomačeno življenje in instinktivno preživetveno vedenje vidimo prav med njihovo igro. Na primer mačka, ki pleza po drevesu ali podi plišasto miško, kot bi preganjala pravo. Pa kuža, ki teče za lastnikom ali pa lovi žogico. Pri tem ima celo večje veselje, če igračka cvili in oponaša pravi plen. In kuža ovčarske pasme, ki »čredi« člane družine. Pri vseh oblikah igre pa nekako obstaja meja – denimo kuža ve, da se igra z lastnikom, in ga ne grize, kot bi zgrabil svoj pravi plen. Celo pri morskih prašičkih in hrčkih ter drugih udomačenih živalih, ki so v naravi plen plenilcev, lahko vidimo igro, ki posnema njihovo instinktivno vedenje bega in skrivanja. Na primer skrivanje v kup sena, skakanje čez oviro v kletki ali pa »gradnja« skrivališča iz katerega koli materiala, ki je v bivališču na voljo.



Je igra nujna za preživetje?

Pri psih, mucah in drugih domačih ljubljenčih običajno nimamo težav – psi se veselo podijo za žogicami, muce brezskrbno lovijo »umetne« miške. Včasih je veselje tako očitno, da res brez težav rečemo, da naši ljubljenci v igri preprosto uživajo. Znanstveniki pa imajo kar nekaj težav z igro pri divjih živalih. V naravnem okolju je skoraj vsa energija usmerjena v preživetje – v iskanje hrane, skrivanje, varovanje družine, iskanje bivališča, skrb za potomce, spanje ... Med vsem tem pa živali počno še kaj drugega. Zanimiva aktivnost, ki se je ne da umestiti nikamor v zgoraj navedene dejavnosti, je igra. Denimo vrani, ki živijo na Aljaski. Ti se drčajo po zasneženih strehah, včasih tudi s kakšno paličico v kljunčkih. Ko pridejo do dna, poletijo nazaj na vrh in tako znova in znova. Kot otroci, ki se spuščajo po toboganu. Znanstveniki še niso našli kakšne pametne razlage, zakaj bi bilo tako početje potrebno za njihovo preživetje, in očitno je, da to počno le zaradi zabave in svojega veselja. Zato so ugotovili, da se tako pač igrajo. Nekateri galebi pa na primer jedo rakce in školjke, ki so skrite v trdih oklepkih. Da pridejo do slastnega mesa, jih z višine vržejo ob trda tla. Včasih pa se poigravajo z njimi – visoko v zraku jih spuščajo, se zapodijo za padajočim prigrizkom in ga še v zraku prestrežejo. In tako se znova in znova igrajo.



Poglej me!

Igra je način sproščanja napetosti

Večina živali je stalno oprezna in napeta, v nekakšnem stresnem stanju; bodisi je plen bodisi pleni druge živali ali pa jo ogrožajo kaki drugi dejavniki iz okolja. Prav lahko si predstavljamo, kako bi bilo, če bi morale živali ves dan preživeti v takem napetem stanju. Zato je lahko nekaj kratkih minut, ko se z igro razvedrijo in sprostijo in so prav po otroško brezskrbne, zares blagodejnih. Prav tako pa **igra pogosto še okrepi povezanost v skupini ali tropu in je torej neke vrste način druženja**. Vse to velja tudi za našega štirinožnega prijatelja. Pomislimo, ves dan čaka, da pridemo iz šole in službe, potem pa sprostí napetost, ko gremo z njim na sprehod in se poigramo. Ali pa ko s kužkom hodimo v pasjo šolo. Debelo uro mora biti pozoren, ubogljiv in se vzorno vesti, kar od njega zahteva kar precej psihične moči in koncentracije. Zato vsaki uri sledi še čas sproščene igre, ko napetost lahko popusti, obenem pa je za kužka še nagrada za pridno delo.

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Igra je torej vsakdanjost tudi v svetu živali. In prav čudovito jo je opazovati, še lepše pa je v njej sodelovati in se poditi s svojim kužkom ali pa se smejeti vragolijam domače muce. Še najboljše pri vsem tem pa je, da poleg veselja igra poskrbi za dobro fizično kondicijo – tako živali kot nas lastnikov.

Maja Stopar



Maji



Maji so staroselsko indijansko ljudstvo, ki živi v južni Mehiki in severnem delu Srednje Amerike. Današnji Maji so potomci ene največjih srednjeameriških civilizacij, ki se je razvijala na ozemlju današnjih držav Gvatemala, Salvador, Honduras in Mehika pred odkritjem Amerike v 16. stoletju. Znani so po zapletenem verovanju, skrivnostni gradnji piramid in astronomskem koledarju, ki napoveduje konec sveta.

Odkritje Rdečega kamna

Na višku majevske civilizacije med 4. in 10. stoletjem so Maji gradili obsežna **kamnita mesta**, ki so štela tudi do 50.000 prebivalcev. Arheologi so sredi nedostopne džungle odkrili številne ostanke nekdanjih majevskih mest. Tudi **slovenski arheolog Ivan Šprajc** je na mehiškem polotoku Yucatan odkril ruševine izgubljenega majevskega mesta. Mesto, ki do zdaj še ni bilo vrisano na zemljevid, so poimenovali **Chactún ali Rdeči kamen**.



Ostanki nekdanjega majevskega mesta Palenque

Mojstri za kamen

Maji so bili mojstri v gradbeništvu in kamnoseštvu. Iz malte in apnenca so gradili velike piramide, templje, svetišča in druge javne zgradbe. Gradbeniki so jih postavili brez uporabe železnega orodja ali koles. Najbolj znane so **stopničaste piramide s templjem na vrhu**. Te piramide so osupljivo podobne egipčanskim piramidam, zato so nekateri zmotno sklepali, da so Maji potomci Egipčanov.



Starodavna majevska piramida v mestu Chichen-Itza v Mehiki



Majevski koledar



Podoba nekdanjega majevskega bojevnika s tradicionalnega festivala Sovji ples v Mehiki

Usodne suše

Maji niso imeli udomačenih živali, bili pa so izkušeni poljedelci. Obdelovalna polja so pridobivali s sekanjem in požiganjem pragozda. Gojili so avokado, kakav, papriko, fižol, bombaž, konopljo in sladki krompir, glavna hrana Majev pa je bila **koruza**. Iz nje so delali palačinkam podobno jed, ki ji danes pravimo tortilja, iz koruze pa so znali pridobivati tudi pivo. Maji so bili **spretni rokodelci, kiparji in slikarji**. Izumili so tudi zelo zapleteno pisavo, sestavljeno iz slikovnih hieroglifov. Tisočletna civilizacija Majev je cvetela vse do stika s Španci leta 1502, čeprav je začela izginjati že prej. Strokovnjaki za majevsko kulturo so v zadnjem času potrdili, da so Maje pokončale **podnebne spremembe**. Zaradi hudih suš, ki sicer niso značilne za tropsko podnebje, niso uspevale poljščine, kar je povzročilo hudo lakoto, nemire, vojne in na koncu propad.

Prerokba se ni uresničila

Majevsko ljudstvo je častilo veliko bogov, ki so jih upodabljali v živalski podobi. Med pomembnejšimi bogovi sta bila **bog dežja v podobi krokodila** in **bog poljedelstva Kecalcoatl v podobi pernaté kače**.

Maji so **verjeli v cikličnost časa** in so bili tudi **genialni astronomi in matematiki**. Z neverjetno natančnostjo so izračunali kroženje Sonca, Lune, Venere in Marsa ter sestavili tabelo sončnih mrkov, ki so jih lahko tudi napovedali. Njihov izračun luninega meseca se razlikuje od našega (ki ga merijo atomske ure) za samo 24 sekund! Poleg tega so izračunali natančno **dolžino leta**, čeprav niso uvedli prestopnega leta. Maji so svoje izvrstno astronomsko znanje povezali v **astronomski koledar**. V svojem koledarju so prikazovali verske obrede, med katerimi je bilo tudi človeško žrtvovanje, in napovedovali prihodnost. **Majevski koledar naj bi napovedal tudi konec sveta**. Datum je bil točno določen, in sicer **21. 12. 2012**. Še smo tukaj!



Vrhovno božanstvo Majev je bilo upodobljeno kot pernatá kača.

Zagotovo si že kdaj videl plesen, kajne? Najdemo jo zares vsepovsod v naravi – na primer na kostanju, ki plesni na vlažnih gozdnih tleh, ali na spodnji strani trhle veje, ki jo dvigneš s tal ... Velikokrat jo najdemo tudi doma na kakšni pozabljeni hrani v kotu hladilnika ali pa na starem kruhu.

Plesni, prav tako kot gobe, uvrščamo med glive. Spadajo med mikroorganizme, čeprav jih lahko vidimo tudi s prostim očesom, ko se enkrat dovolj razrastejo. Škodljive plesni so lahko zelo strupene. Njihove hife se razpredajo po materialu, na katerem rastejo (hrana, les, stene ...).



Plesen – sovražnica ali prijateljica?

Ko je plesen specialiteta

Vsa plesen pa le ni škodljiva – velikokrat jo namenoma uporabimo pri proizvodnji nekaterih živil (in jo potem tudi pojemo na teh živilih). Najbolj so znani »plesnivi siri« – gorgonzola, brie, roquefort ali drugi »modri siri«. Si jih že kdaj jedel? Za nastanek teh sirov uporabijo plesen iz rodu **Penicillium**. Modrosive pike, ki jih vidiš v modrih siri, so plesen.



Plesen na siru

Plesen se uporablja tudi pri proizvodnji nekaterih suhih salam, ker izboljšajo okus in preprečijo bakterijam, da bi pokvarile salamo – ta plesen je potem vidna kot bel ovoj.

V Aziji uporabljajo plesen za izdelavo sojine omake, ki jo po navadi strežejo v azijskih restavracijah. Za to uporabljajo



Plesni v petrijevki so različno obarvane zaradi spor.

plesen iz rodu **Aspergillus**. Z uporabo plesni pa delajo tudi tempeh – »pogačo« iz fermentiranih sojinih zrn, ki so taka bolj hranilna.

Tako kot gobe v gozdu razgrajujejo gozdni material in proizvajajo bolj dostopna hranila zase in za rastline, tako tudi plesen v procesu fermentacije naredi hranila v živilih bolj dostopna za naše telo, obenem pa tudi izboljša okus hrane.

Ko je plesen nevarna

Včasih pa plesni doma nismo tako zelo veseli, posebno, kadar jo najdemo **na stenah**. To se rado zgodi v letnem času, ki prihaja. V zraku in na stenah bo veliko vlage, saj se bo zaradi nižjih temperatur vse počasneje sušilo. V jesenskem in zimskem času začnemo tudi bolj zapirati okna in manj zračiti naše bivalne prostore, da nas ne bi zeblo. Vse to pa so idealne razmere za razvoj plesni.



Plesen na zidu

Spore plesni (to je podobno kot semena rastlin) so res vsepovsod, zato jih je veliko tudi v zidarskem materialu, lahko pa pridejo tudi kasneje po zraku, padejo na zidove in tam čakajo. Ko nastopijo primerne razmere, začne iz spor rasti **micelij** (preplet hif), ki se razrašča po stenah. To, kar vidimo s prostim očesom, so deli plesni, ki nosijo spore (podobno kot cvetovi pri rastlinah). Spore so zelo majhne in zelo lahke, zato lahko hitro odletijo s stenske plesni kamorkoli, tudi v naša dihala. Zato je zidna plesen lahko zelo škodljiva našemu zdravju in moramo poskrbeti, da jo odstranimo.



Plesen na hrani



Nezaželena plesen pa se lahko pojavi tudi na našem telesu. Si že kdaj slišal za **atletsko stopalo**? Tako imenujemo okužbo stopal z glivami in je ne najdemo le pri atletih. Prenaša se v prostorih, kjer je veliko vlage, veliko različnih ljudi in veliko bosih nog ... Ja, na bazenih je priporočljivo nositi vodne čevlje. © Tudi športne čevlje je treba dobro prezračiti.



Ne spreglej!

Petrijevka je okrogla, nizka, steklena ali plastična laboratorijska posoda s pokrovom, ki se navadno uporablja za gojenje bakterij in za nekatere imunske teste.

Ali veš?

- Nekatere zidne barve vsebujejo snovi, ki ustavljajo rast plesni. Te snovi so lahko velikokrat strupene tudi za ljudi, zato uporabimo za zdravje bolj neškodljive rešitve.
- Zelo priporočljivo je, da tudi pozimi stanovanje večkrat prezračimo, stene lahko prebrišemo z mešanico vode in eteričnega olja čajevca, ki ustavlja rast plesni, v stanovanje pa lahko namestimo tudi posebne razvlaževalne naprave.

Plesni uporabljajo tudi za proizvodnjo antibiotikov. A o tem obširneje v naslednjih številkah.

Naravoslovna Kresnička

Društvo matematikov, fizikov in astronomov Slovenije bo v tem šolskem letu prvič izvedlo naravoslovno tekmovanje Kresnička, ki je namenjeno učencem od 1. do 7. razreda OŠ. Z njim bi radi spodbudili šolarje, da na igriv način in s poskusi spoznavajo naravo in naravne pojave, da spodbujajo njihovo naravoslovno radovednost, širijo znanje o živem in neživem svetu.



Poskusi so sestavni del naravoslovne Kresničke. Tekmovanje bo potekalo na šolah **11. februarja 2015**. Poskuse je treba izvesti prej, ker bo veliko vprašanj temeljilo prav na njih in lastnih opažanjih otrok.

Vse naloge in druge podrobnosti o Kresnički najdete na spletnem naslovu:

<https://www.dmfa.si/NaOS/Razpis.html>

kresnička

Zanimiva lastnost VODE

4. in 5. razred



Pripomočki:

- dva plastična kozarca
- steklen kozarec
- kapalka
- papirnata brisača
- tempera barva ali črnilo
- škarje
- ura
- alkoholni flomaster



Stekleni in plastični kozarec obrni tako, da je dno obrnjeno navzgor. Kozarca naj bosta čista in suha. Na dno obeh kozarcev kani kapljico čiste vode in opazuj obliko kapljice z vseh strani. Skiciraj obliko kapljice.



2.

V dva kozarca, steklenega in plastičnega, nalij čisto vodo. Opazuj obliko gladine vode v obeh kozarcih ob stenah kozarcev. Opaziš razliko med gladinama ob stenah plastičnega in steklenega kozarca?



3.

V plastični kozarec nalij vodo do vrha in jo obarvaj s tempera barvo ali s črnilom. Iz papirnate brisače izreži 3–4 cm širok trak. Trak naj bo čim daljši (npr. 30 cm). Eno krajišče traku potopi pod gladino vode v kozarcu, preostanek traku razgrni na podstavek, katerega višina naj bo približno enaka višini kozarca.

Voda začne potovati po traku. Vsako minuto označi, do kam je voda že omočila trak. Opazuj vsaj 10 minut, potem trak pusti še nekaj časa in pridi pogledat, do kod je omočen čez pol ure ali eno uro. Na sliki je voda obarvana s tempera barvo.



4.

V enega od dveh plastičnih kozarcev nalij vodo skoraj do vrha in jo obarvaj s tempera barvo ali s črnilom. Drugi kozarec je prazen. Med kozarca namesti trak iz nekajkrat prepognjene papirnate brisače. Opazuj, kako voda potuje po papirnati brisači iz prvega kozarca v drugega. Na začetku vsako uro z alkoholnim flomastrom označi višini gladin v obeh kozarcih. Ni treba, da si ves čas zraven. Poskus naj poteka vsaj en dan.

Razmisli, preizkusi, poišči, vprašaj ...

- Ali je oblika kapljice odvisna od snovi, iz katere je površina, na kateri leži kapljica? Poskusi s steklom, plastiko, lesom, površino posode, ki se je hrana ne oprijemlje.
- Ali na obliko kapljice vpliva dodatek detergenta za pomivanje posode, tekočega mila ali šampona?
- Kakšna je oblika gladine vode v keramičnem lončku, emajlirani posodi, posodi iz nerjavečega jekla ...
- Razišči, kako na obliko gladine ob stenah kozarca vpliva detergent (ali šampon ali tekoče milo), ki ga dodaš vodi.
- Razišči, kako na potovanje vode po traku vplivajo širina traku, debelina traku (če papirnat brisačo prepogneš po dolžini), vrsta papirnate brisače.
- Razišči, kako na pretakanje vode med kozarcema vpliva širina traku. Namesto papirnate brisače uporabi tudi trak iz navadnega papirja, iz časopisnega papirja, blaga, volneno nit, bombažno nit, papirnate serviete.
- Ali se med lončkoma pretaka obarvana voda? Kaj opaziš?
- Ali se vsa voda pretoči iz prvega v drugi kozarec?
- Ali je hitrost pretakanja med kozarcema enaka, če poskus izvajamo s čisto vodo ali z vodo, ki je obarvana s tempera barvo?

Maček Tigi

je prav poseben mačkon, kakršnega zlepa ne najdeš. Od glave do repa meri dobrih 120 cm, tehta pa 8 kg. Ima zelene oči ter zelo gosto in dolgo dlako s tigrastim vzorcem. Ima čudovit košat rep, ki ga pri hoji nosi visoko pokonci. Verjetno s tem opozarja vse druge živali, da z njim ni šale. Njegovi kremplji so ostri kot skalpel, a jih nikoli ne uporabi na ljudeh. Vsi mački iz sosesčine se ga bojijo.

Tigi je najdenček. Ne vemo, kdo je njegova mama niti kdo so njeni lastniki, saj so ga v zavetišče pred petimi leti prinesli dobri ljudje, ki so našli leglo zapuščenih muckov na cesti. V zavetišču so lepo poskrbeli zanje. Nahranili so jih, jih veterinarsko pregledali in oskrbeli, jih namestili in jim začeli iskati primerne lastnike. Na spletnih straneh je bila med številnimi fotografijami psov in muckov objavljena tudi fotografija mladička Tigija. Bodočim lastnikom je bil mucek tako všeč, da so ga odšli takoj pogledat, in je še isti dan zapustil zavetišče.

Tigi je dobil topel dom

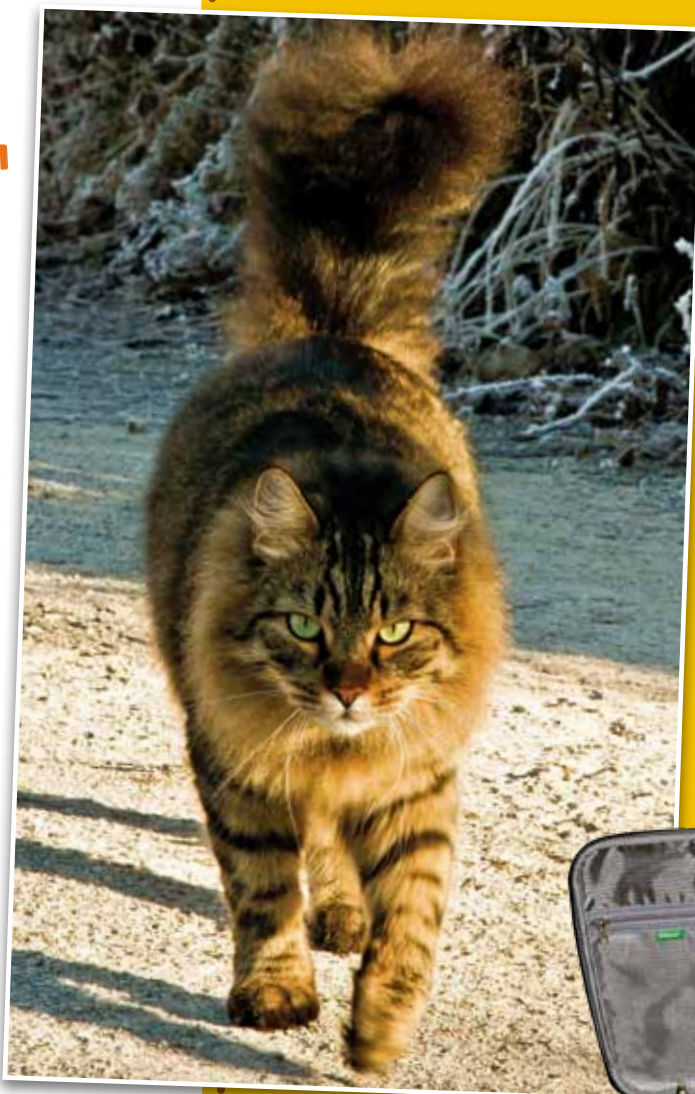
Ime mu je izbrala tedaj 8-letna deklica Mila. Ko je prišel v svoj novi dom, je bil star približno tri mesece. Bil je zelo šibek, saj je v svoji rani mladosti prestal veliko hudega. Komaj je stal na tačkah. Njegov prvi obrok je bil jajčni rumenjaki in kuhano piščančje meso. Dober apetit je bilo dobro znamenje in v nekaj dneh se je veselo podil po stanovanju. Tedaj so živeli še v bloku. Njegov lovski prostor je bil omejen na balkon, kjer se je rad skrival med rože ali pa s poličke opazoval okolico.

Odraščanje

Ker je veliko pojedel in bil vsak dan večji, sta se njegova gospodarja vse bolj čudila, v kakšno »mrcino« se razvija! Zdel se jima je nekoliko podoben pravemu risu. Ko sta Tigija peljala na preglede in cepljenja, so jima veterinarji povedali, da je Tigi najverjetneje sorodnik gozdne mačke ali pasme maine coon. To je pojasnjevalo njegovo velikost.

Maček z močno osebnostjo

Zdaj Tigi živi v naravi, saj se je z gospodarjema preselil v hišo v hribovitem svetu, obdanem z gozdovi. Tu mu je zelo všeč, pa tudi priložnosti za potep so neizmerne. Tigi je muc z značajem in ne more skriti svojega potepuškega in lovskega nagona. Zelo rad pokaže svoj plen in seveda pričakuje pohvalo. Na lov najraje odhaja zelo zgodaj zjutraj. Včasih se sploh ne vrne domov. To se dogaja skoraj vedno ob polni luni. Lovi miši, martinčke pa tudi podgane, če jih ujel in majhnega zajca. Nekega dne pa je v gobčku prinesel kak meter dolgo kačo! K sreči je bil to le nestrupen goščak, ki se je potem rešil in izginil. Kljub potepuškem in lovskemu značaju je Tigi zelo nečimrni in čist. Vsak dan se po potepu temeljito umije. Včasih ga je treba razčesati s krtačo, sicer se mu dlaka zavozla. Takrat rahlo godrnja. Najraje zaspi na postelji ali na sveže opranem in zlikanem perilu.



Povzročila tudi skrbi

Tigija sta gospodarja srečala tudi več kot kilometer stran od doma. Nekoč se je potepal kar nekaj dni skupaj in s tem povzročil veliko skrbi. Gospodarja sta se bala, da ga je ujela kaka gozdna žival, kot je lisica ali morda podlasica. Čakala sta ga tri dni in že obupovala, a se je tretjega dne zvečer priklatil domov, kot da se ne bi nič zgodilo.

Tudi na počitnice gre

Tigi se zelo rad vozi v avtomobilu. V svoji transportni škatli ima prostor na zadnjem sedalu in škatla je pripeta z varnostnim pasom. Včasih gredo na izlet v Prekmurje

ali na morje. Kadar je na morju, v jutranjih urah raziskuje obalo in išče rakovice, ki v zavetju ležejo po skalah in pesku. Tigi ima kot vse mačke odlično razvit vid in zelo dobro vidi tudi ponoči.

Zadnje čase

je zelo priden in vsak večer pride domov spat. Kaže, da hladnejši dnevi in bližajoča se zima tudi njemu niso preveč pogodu za nočne potepe. Vsako jutro točno ob 6. uri zamijavka in prosi, da ga spustijo na potep. Zdi se, kot da bi imel natančno notranjo uro.



FOTOGRAFIJE: JAKA FÜRST

Evolucija

Življenje se je na Zemlji pojavilo pred 3,6 milijarde let. Prva živa bitja so bili nekakšni drobni enoceličarji, podobni današnjim bakterijam. Iz njih so se postopno, v stotinah milijonov let, razvile vse vrste živih bitij: bakterije, živalski enoceličarji, alge, glive, živali in rastline. Vrste se še vedno nenehno spreminjajo, nastajajo in tudi izumirajo.

Nekatera živa bitja, kot na primer dinozavri, so bila razširjena na Zemlji v davni preteklosti in so izumrla. Približno sočasno z dinozavri so se pred več kot dvesto milijoni let iz ene od skupin plazilcev razvili prvi sesalci. Iz letečih dinozavrov so se razvili ptiči.

Življenje se pojavlja v najrazličnejših oblikah in velikostih. Osupljiva raznolikost živim bitjem omogoča, da živijo v najrazličnejših življenjskih okoljih: v morju, gorah, kraškem podzemlju, rekah, jezerih, gozdovih ... Čeprav smo si organizmi zelo različni, pa imamo tudi številne **skupne lastnosti**. Tako so si na primer medved, legvan in kokoš po videzu zelo različni, a če pogledamo njihovo okostje, ugotovimo, da so si te živali pravzaprav precej podobne: vse imajo lobanjo, hrbtenico in štiri okončine.

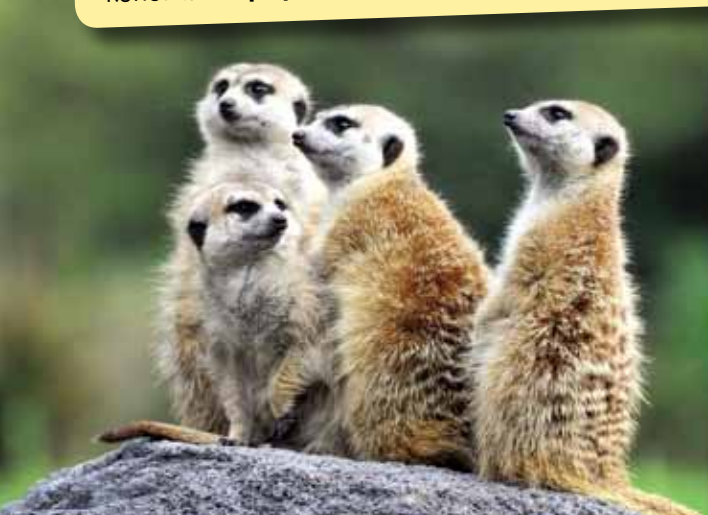
Organizmi imajo skupne lastnosti, ker **vse vrste organizmov izvirajo iz skupnih prednikov**. Znanstvena razlaga za podobnost in različnost živih bitij je **evolucija** – zamisel, da so danes živeče vrste v dolgih časovnih obdobjih nastale iz predniških vrst, ki so bile drugačne.

Podobnost med ljudmi in šimpanzi ni naključna: velike človeku podobne opice in ljudje imamo bližnjega skupnega prednika.

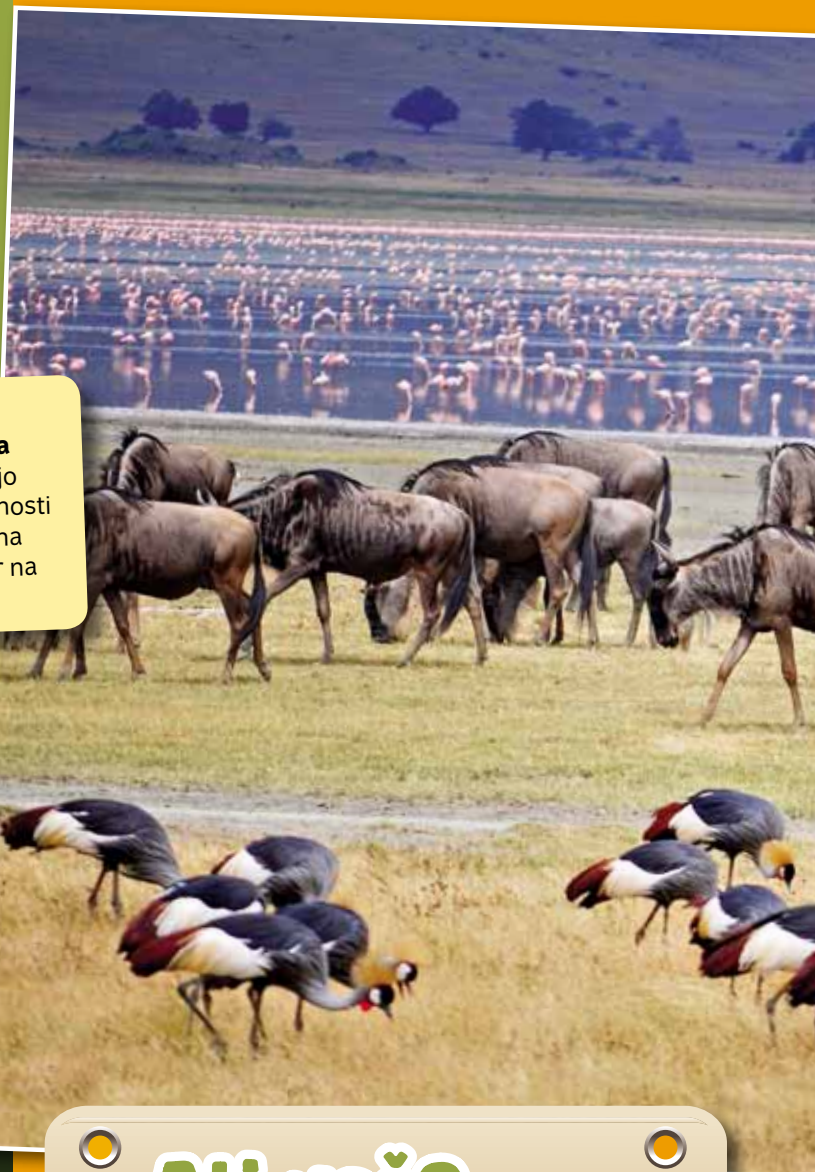
Kako se vrste spreminjajo?

Organizmi imajo praviloma več potomcev, kot jih v danem okolju lahko preživi. Pomislimo na ogromno število jajčec v žabjem mrestu ali semen v eni sami makovi glavici! Posamezniki iste vrste se med seboj razlikujejo. Nekateri imajo določene lastnosti, ki jim v danem okolju povečajo verjetnost, da bodo preživel: da bodo lažje prišli do hrane in bivališča, se izognili plenilcu ali poiskali spolnega partnerja. Ti osebkci se bodo tudi razmnoževali in svoje **dobre dedne lastnosti prenesli na potomce**.

Okolje torej »izbira« organizme, ki bodo preživel in se razmnožili. Temu pravimo **naravni izbor** ali tudi **naravna selekcija**. Zaradi naravnega izbora iz roda v rod postajajo pogostejše tiste dedne lastnosti, ki ponujajo boljše možnosti za preživetje in razmnoževanje. Sčasoma se neka skupina organizmov **prilagodi** na trenutne razmere v okolju, kar na koncu lahko **pripelje do nastanka nove vrste**.

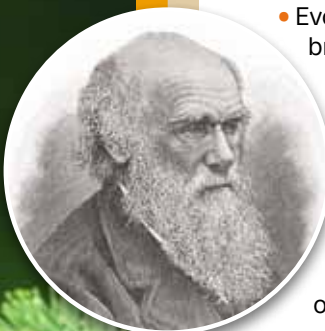


Raznolike oblike ptičjih kljunov so se razvile kot prilagoditve na različne načine prehranjevanja. Krivokljunov nenavadno oblikovani kljun je prilagoditev na prehranjevanje s semeni iglavcev: ptica z njim iz trdega, olesenelega storža izvleče hranljiva semena.



Ali veš?

- Evolucijsko teorijo je razvil genialni britanski naravoslovec Charles Darwin pred več kot 150 leti. Zapisal jo je v knjigi *O nastanku vrst z naravnim izborom*.
- Kako vemo, da so današnji organizmi drugačni od tistih v davni preteklosti? Znanstveniki raziskujejo plasti kamnin ter iščejo in preučujejo okamenle ostanke živih bitij – **fosile**.
- Znanstveniki v zadnjih desetletjih preučujejo sorodnost med organizmi tudi s primerjavo njihove dedne snovi (DNA).



Na sredini revije najdeš plakat Razvoj živalstva skozi čas.

Tinka Bačič

kako ...

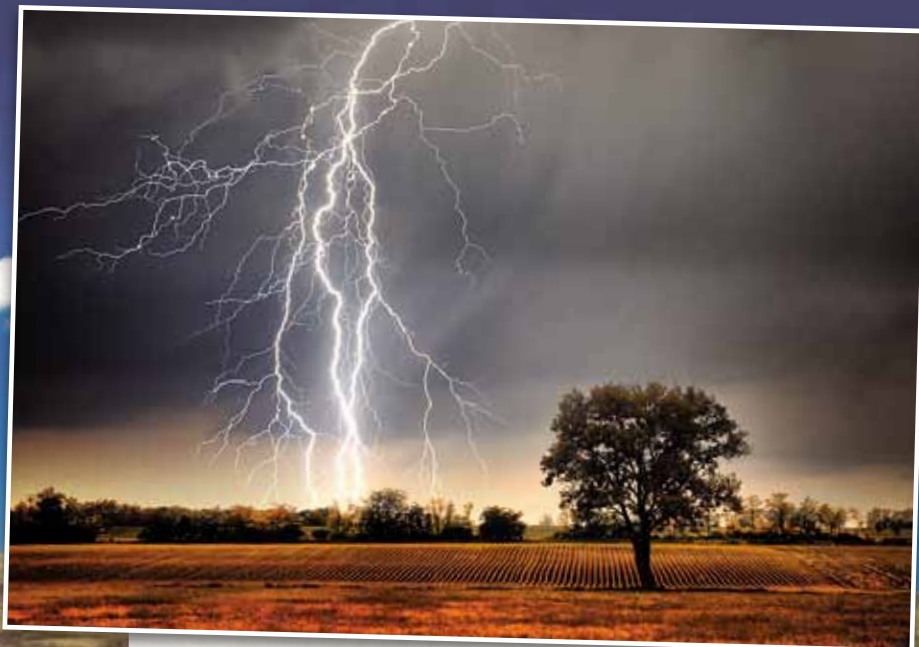
ZVOČNI ZID

Zidove gradimo zato, da nosijo streho, da nam ne pada dež na knjige in postelje in da se nam v juho ne pokaka kak ptiček, ki bi slučajno letel nad nami. Gradimo jih tudi zato, da nas ne zebe, kadar se prhamo, pa da nas sosedge ne gledajo, ko sedimo na stranišču. Zid je tudi zaščita pred pojavi, ki nam povzročajo težave.



Zidove so gradili

na Krasu ob njivah, da jim močan veter ne bi odnesel prsti in poškodoval pridelkov. Če živimo ob cesti, nas zid ščiti pred hrupom. Zid je lahko tudi ovira, čez katero se je težko prebiti. Na Kitajskem so postavili veliki **Kitajski zid**, ki je deželo ščitil pred tujimi vojskami. Podoben zid so postavili tudi Rimljani v Angliji – Hadrijanov zid je ščitil njihove postojanke pred napadi divjih plemen s severa. Podobno z zidom zaščitimo naše predmete pred tatovi, za katere je zid velika ovira, saj skozenj pač ne morejo v naše prostore.



Zvočni zid

Zvok po zraku potuje še kar hitro – 1200 kilometrov na uro. V sekundi prepotuje 330 metrov. Svetloba je mnogo hitrejša. Ob streli zato svetlobni blisk vidimo takoj, zvok pa prispe šele čez nekaj sekund. **Če štejemo sekunde od bliska do groma, lahko izračunamo, kako daleč je udarila strela.** Ena sekunda razlike pomeni, da je strela udarila 330 metrov daleč, tri sekunde pa pomenijo razdaljo 990 metrov.

Puščava Black Rock v Nevadi (ZDA) je bila pred dvajsetimi leti prizorišče avtomobilskega naškoka na zvočni zid.

V zidove so se zaleteli

Zvočni zid je drugačen. Ni sestavljen iz zidakov, ki bi jih zidar sestavil in povezal z malto. V resnici sploh ne obstaja. Takšno ime so mu dali piloti hitrih lovskih letal ob koncu druge svetovne vojne. Ti so se lovili po zraku in tisti, ki je bil hitrejši, je lažje sestrelil nasprotnika. Letala so postajala vse hitrejša in dobivala vse močnejše motorje, ki so vrteli propeler na sprednjem koncu letala. Do neke meje je šlo, hitreje pa nikakor. Nekoč je neki pilot izjavil: »Ko sem hotel še hitreje, sem imel občutek, kot da bi se zaletel v zid!« Znanstveniki so ugotovili, da se to zgodi **ravno pri hitrosti zvoka.**





Z letali nad zvočni zid

Ko so z letalom hoteli leteti hitreje, kot potuje zvok, so naleteli na težave. Propeler letala ne požene do take hitrosti, zato mora imeti letalo reakcijske ali raketne motorje. In res. Prvo letalo, ki je 14. oktobra 1947 prebilo zvočni zid, je imelo raketni motor. Z njim sploh ni moglo vzleteti s tal, ampak so ga spustili z orjaškega bombnika, potem pa je v zraku prižgalo svoj motor. Šele po številnih poskusih nad ameriško puščavo je pilot Chuck Yeager z letalom **Bell X-1** (na sliki) poletel s hitrostjo 1299 km/h in tako presegel hitrost zvoka.

Danes številna vojaška letala z lahkoto prebijejo zvočni zid. Za potnike, ki se jim najbolj mudi, so izdelali nadzvočno letalo Concorde, ki je dolga leta vozilo prek Atlantika. Ko letalo prebije zvočni zid, se ob njem pojavi močan udarni val, ki se za njim širi kot stožec. V tem valu se zrak tako zgosti, da se izločijo vodne kapljice, ki se vidijo ob kljunu letala. Podobno, kot iz stisnjene limone steče kislja kapljica. Ko udarni val doseže tla, slišimo zelo močan pok. To nam lahko poškoduje bobniče v ušesih, na zgradbah v okolici pa razbije okenske šipe. Podoben val na morju ustvari hiter čoln. Ta val nas prevrne z blazine, če se na njej sončimo sredi zaliva, jadralce na deski pa po navadi vrže z deske v vodo.

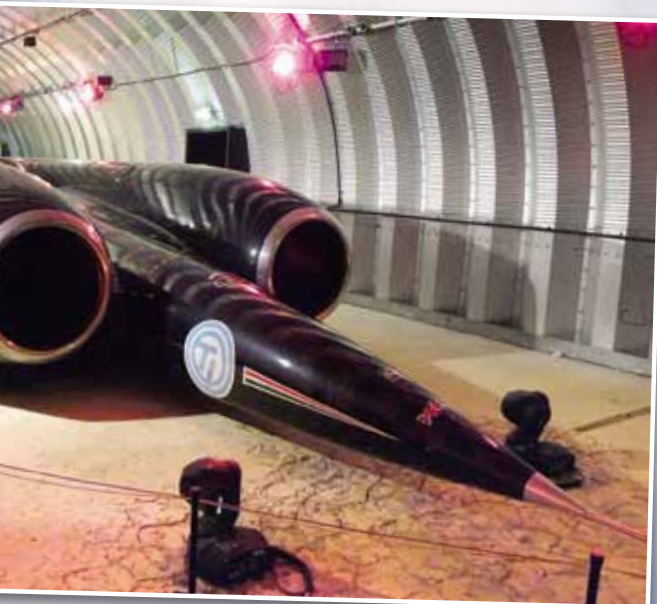
Prvi nadzvočni avtomobil

Če lahko zvočni zid prebije letalo, ga morda lahko prebije tudi avtomobil. A večina običajnih avtomobilov vozi s hitrostjo 130 km/h, le športni dosežejo 200 km/h in dirkalni okrog 300 km/h. To je mnogo manj od hitrosti zvoka. Zato je angleški bogataš Richard Noble izdelal čisto poseben avtomobil ThrustSSC, ki ga poganjata dva letalska motorja. Nima prtljažnika, zvočnikov in drugih stvari, ki jih imajo navadni avtomobili. Podoben jim je samo po tem, da vozi po tleh. Dolg je okrog 16 metrov, običajni avtomobili merijo samo 4 metre. Z njim je dirkač Andy Green v ameriški puščavi oktobra 1997 dosegel hitrost 1223 km/h in tako prebil zvočni zid. **Thrust SSC je tako najhitrejši avtomobil na svetu**, seveda pa ni niti najmanj varčen. V eni sekundi porabi 18 litrov bencina.





Muzej prometnih sredstev, Coventry, Velika Britanija, v katerem je na ogled ThrustSSC.



Z glavo skozi zid

Da je zvočni zid mogoče prebiti tudi z glavo, je dokazal **Felix Baumgartner**. Skočil je z balona, ki je bil napolnjen z lahkim plinom helijem. Ta balon, ki je visok 102 metrov, ga je ponesel 39 kilometrov visoko. Felix je prosto padal in padal, pri tem pa se je povečevala njegova hitrost. Preden je odprl padalo, je dosegel hitrost 1356 km/h in je tako prvi padalec, ki je presegel hitrost zvoka.



Ne spreglej!

Da bi kdo poskušal prebiti zvočni zid s kolesom, ni znano. Vsekakor pa tega ne poskušajte sami. Norenje po cestah lahko privede do tega, da se zaletite v trden opečnat zid. Ve se, kakšen bo izid. Zid bo ostal takšen, kot je bil, prebita pa bo glava. In to hudo hudo boli. Z glavo skozi vsak zid se pač ne da.

Sašo Avsec



Uravnavanje telesne temperature

Kadar nas zebe, drhtimo. Kadar nam je vroče, se potimo. Ljudje smo toplokrvna bitja. Ves čas vzdržujemo stalno telesno temperaturo, vendar ne samo z drhtenjem in potenjem.

Telesna temperatura niha

Ponoči, ko se popolnoma umiriš, je tvoja telesna temperatura nižja kakor podnevi. Kadar tečeš, telovadiš ali pomagaš dedku žagati drva, se ti telesna temperatura poviša in ti postane toplo. Telesna temperatura namreč ves čas niha in se giblje od petintrideset do sedemintrideset stopinj Celzija. Povsem normalno je tudi, da je telesna temperatura nekoliko višja v notranjosti telesa, kjer je tvojemu srcu in drugim notranjim organom prijetno toplo.



Povišana telesna temperatura

Vročino prav dobro poznaš. Pojavi se zaradi različnih bolezni. Če vročina ni previsoka, nam pomaga premagovati bolezen, saj bolj kot nam škoduje mikrobom, ki nas med boleznijo napadajo in nam povzročajo slabo počutje. Kadar pa se telesna temperatura močno poviša, postane lahko nevarna. Spremlja jo drgetanje, včasih tudi blodnje. Nekateri dojenčki in otroci do petega leta starosti lahko dobijo vročinske krče. Človek, ki se mu telesna temperatura dvigne čez dvainštirideset stopinj, je v smrtni nevarnosti. Prav tako je življenjsko ogrožen, če se podhladi.

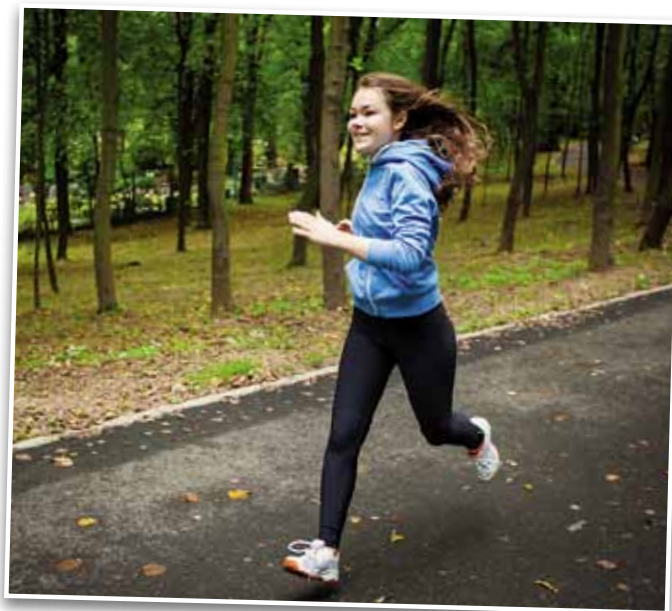


Merjenje temperature

Telesne temperature ne merimo vsak dan, temveč predvsem takrat, kadar zbolimo, saj tako lažje spremljamo potek in razvoj bolezni. Čeprav imajo starši imeniten občutek za tvojo telesno temperaturo in jo »merijo« tudi tako, da ti položijo dlan na čelo, jo najbolj zanesljivo merimo s toplomerom. Če temperaturo izmerimo v ustih ali v ušesu, bo za približno pol stopinje višja od temperature, izmerjene pod pazduho. Ob povišani telesni temperaturi moramo počivati, da si ne okvarimo srca, in uživati čim več tekočine, da telo ne izgubi preveč vode.

Nastajanje toplote

Toplota v človeškem telesu nastaja zaradi različnih zapletenih procesov v organizmu. Za toploto v telesu poskrbi predvsem uživanje oziroma presnavljanje hranilnih snovi. Telesno toploto ustvarjajo tudi mišice, ki jih ves čas zavestno ali nezavedno krčimo in raztezamo. Ko smo bili dojenčki, nam je toploto pomagala ohranjati podkožna maščoba. Pri uravnavanju telesne temperature sodeluje živčevje in nekateri hormoni.



Oddajanje oziroma izgubljanje toplote

Eden najpomembnejših procesov za oddajanje odvečne telesne toplote je izhlapevanje vode. Voda potrebuje kar precej energije, da se spremeni iz tekočega v plinasto stanje oziroma v paro. Iz telesa voda izhlapeva predvsem z dihanjem. Pri tem procesu se izhlapevanja vode ne zavedamo, ko naše telo oddaja odvečno telesno temperaturo s potenjem, pa to občutimo. Potenje poteka na koži, preko katere se iz telesa izloča voda in s tem se telo ohlaja.

Ali veš?

- **Hormoni** so snovi, ki jih v kri izločajo žleze. Vplivajo na različne procese v telesu.
- **Koža** je pomemben organ za ohranjanje in oddajanje toplote. Kadar se telo pregreje, se krvne žile blizu kože razširijo, s čimer se oddajanje toplote poveča, kadar pa je telo podhlajeno, se žile skrčijo in na ta način ohranjajo telesno toploto.
- **Temperatura mod** pri moških je dvaintrideset stopinj. Nižja je zaradi občutljivosti semenčic za toploto.
- Nekateri rastline, imenujejo se **termogene rastline**, se znajo ogreti. Svojo temperaturo dvignejo nad temperaturo zraka, ki jih obdaja.

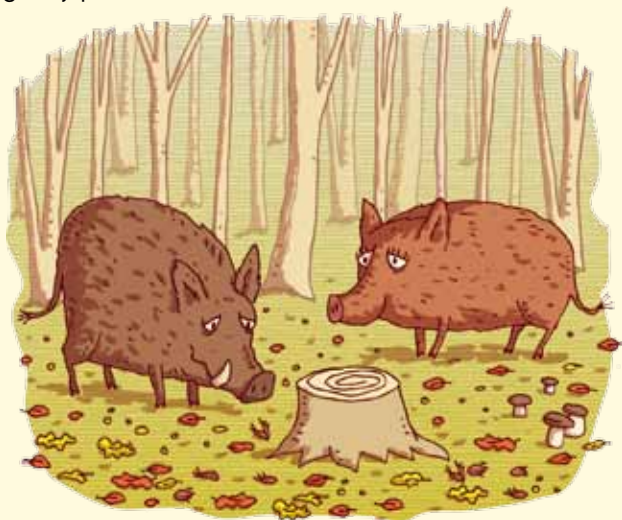


NOVEMBER

december

Divje svinje si dvorijo

V novembru se za divje svinje začne obdobje parjenja. Trajalo bo vse do januarja. Odrasli samci – merjasci, ki so sicer samotarji, se med dvorjenjem pridružijo krdelom, v katerih živijo samice z naraščajem. Po parjenju se bodo merjasci spet podali na svoje samotne poti, samice pa bodo skotile mladičke v zgodnji pomladi.



Nabiramo brstični ohrovt

Čprav ponoči zmrzuje in občasno sneži, se na vrtu še najde marsikaj zelenega – na primer brstični ohrovt. To je imenitna zimska zelenjava, ki jo nabiramo v pozni jeseni in tudi še pozimi. Čvrsti, zaprti ohrovtovi brstiči so odlični tako surovi kot kuhani ali ocvrti.

Preženejo zimsko utrujenost in krepijo imunski sistem. Posebej nežni in okusni so, če so vsaj nekaj časa izpostavljeni mrazu.



K nam priletijo zimski gosti

Pozno jeseni k nam priletijo številne vrste ptic selivk, ki gnezdijo severno ali vzhodno od naših krajev. Nekatere si privoščijo le kratek počitek med selitvijo v južne kraje, druge pa so naši zimski gosti – tu prezimujejo. Tako lahko na jezerih in v mokriščih v tem času opazujemo različne vrste divjih gosi, rac, slapnikov in še več drugih vodnih ptic, ki jih poleti pri nas ni.



ILUSTRACIJE: JAKA VUKOTIČ

Opazujemo sesalce v zimskih kožuščkih

Jeseni kosmatim živalim poletna dlaka izpade, zraste pa jim zimsko dlako, ki je gostejša in bolje zadržuje toploto kot poletna. Zimski kožuščki se od poletnih pogosto razlikujejo tudi po barvi: poletni so bolj rdečkasti ali rjavi, zimski pa v zamolčko sivkastih odtenkih. Planinski zajec in hermelin pričakata zimo skoraj povsem v belem: tako se lahko odlično prikrijeta v snegu.

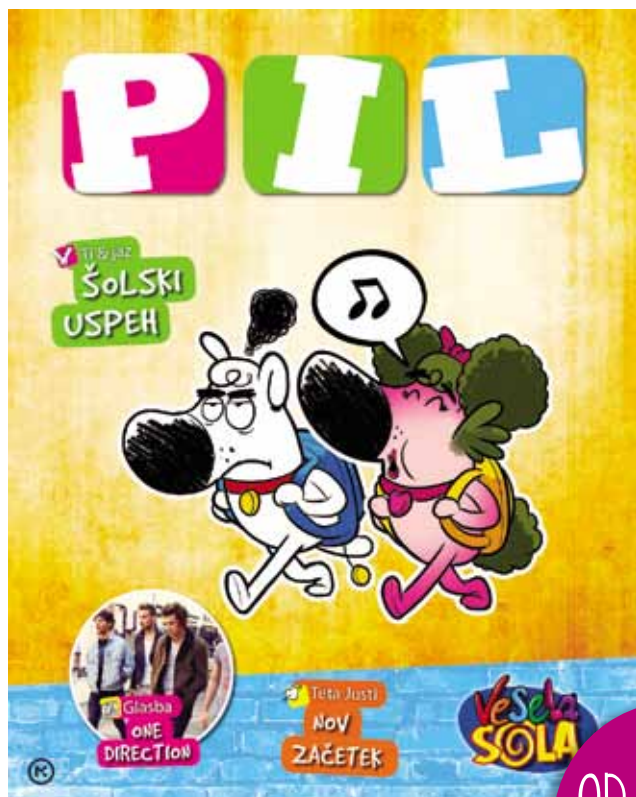
ZA NAROČNIKE MOJEGA PLANETA

PIL 25 % UGODNEJE!

Interni oglas za starše

Vse materialne avtorske pravice so last Mladinske knjige

© Mladinska knjiga



- **Prva pomoč pri odrasčanju:** teme o prijateljstvu, ljubezni, spreminjajočem se telesu, šoli, odnosih s starši, nasveti strokovnjakov ...
- **Za zabavo in kratek čas:** glasba, film, šport, moda, zvezdniki, najnovejši trendi, strip ...
- **Za zabavno učenje:** narava, znanost, tuje dežele, zgodovina, Vesela šola ...

ZANIMIVE PRILOGE



kartice zvezdnikov



posterji za okras sobe



Vesela šola – še vedno največje vseslovensko tekmovanje šolarjev v znanju

OD 4. DO 9. RAZREDA

IMENITNA DARILA

Prejmete novembra



Trendovska torbica za pametni telefon, da bo imel modno oblek'co

Prejmete marca



Prikupen obesek za ključke Pepca







RILČAR

je posebnej med opicami. Živi v nižinskih gozdovih Bornea. Skupino šestih do desetih samic brani in vodi en samec. Vsiljivce preganja s kričanjem ter razkazovanjem zob in spolovila. Samci imajo nenavadno velik in dolg nos. Bojda je to všeč samicam. Med nožnimi prsti imajo plavalno kožico. In za konec še ena zanimivost; mladički ob rojstvu niso prav nič podobni staršem, saj imajo moder obraz.



Na vprašanja odgovarja
Maja Stopar, dr. vet. med.

Oči in mami sta mi za naslednje leto priskrbeli kužka. Zanima me:

1. Kako ravnati z mladiči? (Katera hrana, kdaj jih je treba cepiti?)
 2. Ali lahko pes pride skozi tiso?
 3. Vrsta bernski planšar me zanima. Kdaj ga naj peljem na sprehod, pred kosilom ali po kosilu?
 4. Ali če pes ne more jesti, ga naj peljem k veterinarju?
 5. Ali ga moram vsaj enkrat na mesec umiti in pogladiti?
- Hvala za odgovor!

Anika, 9 let



Anika, glede na tvoja vprašanja sklepam, da se prvič srečuješ s psom in da o skrbi za kužka še ne veš zelo veliko. Zato je prav, da že vnaprej razmišljaš, za kaj vse boš morala poskrbeti, da bo kuža pri tebi varen, dobro oskrbljen in zadovoljen.

Mladiček bo prišel k tebi star 2 meseca. To pomeni, da bo pri vzreditelju enkrat cepljen proti kužnim boleznim, imel bo mikročip in potni list, ti pa ga boš morala čez en mesec peljati k veterinarju in ponovno cepiti proti kužnim boleznim, še en mesec kasneje pa še proti steklini. Potem bo s cepljenji mir za eno leto, kajti obe vrsti cepljenja, proti kužnim boleznim in steklini, se ponovita čez eno leto. Na začetku je prav, da hraniš kužka s hrano, kakršne je bil vajen pri vzreditelju (da ni prevelika sprememba zelo na hitro), zato naj ti pokažejo, s čim so ga hranili, in morda dajo vsaj manjšo količino tudi za domov. Potem pa nujno kupuj kakovostno pasjo hrano (prosi veterinarja za na-

svet) za mladiče velikih pasem, saj bo le tako lahko njegovo okostje zrastle pravilno. Glede ograje naj ti povem, da nobena živa meja ni tako gosta, da se radovedni mladič in kasneje pes, ki zavoha sosedovo gonečo se psico, ne bi prebila skozi njo. Če hočeš psa ustrezno omejiti, bo treba narediti pravo, mrežno ograjo. Prav tako pa je tisa strupena, zato le popazi, da je ne bo v igri grizljal. Če pes ne je kak dan, ni nič hudega, če pa to traja dlje, je seveda nujno obiskati veterinarja. Prav tako moraš k veterinarju, če se kakorkoli drugače vede, če bruha, če ima drisko, če je otožen in le poležava, če šepa; torej kadar opaziš, da je v kakršnem koli smislu drugačen, kot je običajno.

Bernski planšar je velik kuža, ki potrebuje kar precej gibanja. Če ga pelješ na sprehod pred kosilom ali po njem (mislim na tvoje kosilo), mu bo verjetno prav vseeno. Le glej, da se raje sprehajata v delu dneva, ko ni vroče, saj se lahko tako kosmat kuža hitro pregreje. Če pa govoriš o njegovem »kosilu«, ti moram povedati, da psa nikakor ni priporočljivo sprehajati takoj po obroku. Naj najprej kako uro ali dve počiva, šele nato ga lahko pelješ na sprehod. Vsekakor pa le en sprehod na dan ne bo dovolj, saj bo tvoj kuža potreboval precej več gibanja, kot ga je deležen na enem dnevnem sprehodu.

S kopanjem in česanjem pa je tako: kopanje s šamponom vedno vsaj začasno spere s kože zaščitni lipidni sloj. Zato pre-pogosto kopanje ni priporočljivo. Najbolje je, da psa umivaš le z vodo, s pasjim (nikakor ne človeškim!) šamponom pa le, kadar je močno umazan ali smrdi ali pa pred razstavo. Sicer pa je mnogo bolj priporočljivo redno, celo vsakodnevno krtačenje. Poleg odstranjevanja odmrle dlake in delcev kože je krtačenje tudi prijetna masaža ter krepi vez med tabo in kužkom. Boš videla, kako lep in svetleč kožuh bo imel tvoj kuža, če si boš vsak dan vzela 10 minut za česanje!



Dragi dr. Vetko!
Naš maček se kar naprej potepa,
in ko grem mimo njega ali ga
bi rada pobožala, me
včasih kar ugrizne
in opraska. Prosim,
odgovori mi!

Martina Vidergar
(Marti), 10 let



Dragi dr. Vetko!

Dobila sem ribico siamski bojevnika.
Je modre barve in je samček.
Ne vem, ali je pametno, da mu v
akvarij dam pravo vodno rastlino,
saj nenehno gre po zrak.
Hvala že vnaprej!

Mirta, 12 let



ILUSTRACIJA: DAMJAN STEPANČIČ

Veš, Martina, tule pa ne moreva kaj dosti. Muce so precej samosvoje živalce, ki si ne pustijo »vdorak« v njihov prostor in mir, kadarkoli to mi želimo. Zato je vedno bolje, da počakamo, da muca sama pride k nam, kadar si želi pozornosti, kot pa da mi rinemo vanjo in smo zato nagrajeni s praskami ali drobnimi ugrizi. Glede potepanja pa verjetno sama veš, kaj je edina rešitev: muca bo treba kastrirati, da ne bo hodil za gonečimi se mačkami in da se ne bo tepel. Ker se bo bolj držal doma, bo tudi bolj na varnem, pa tudi bolj bo vaju tvoje družbe in bolj se bo pustil crkljati. Vidiš, takole boš pa kar nekaj muh ulovila na en mah, ali ne?

Dragi dr. Vetko!

Moj zajec ima eno oko zaprto
ves čas, malokrat pa ga odpre.
Zanima me, kaj je narobe.
Prosim, odgovori mi, ker
me zelo zelo skrbi, da ni
kaj hudo narobe.

Ava, 10



Ava, tvoj kunec ima očitno težave s tem očesom. Morda je oko vneto? Ali pa si ga je poškodoval? Kar tako očesa prav gotovo ne drži zaprtega. Si morda opazila, da mu iz očesa teče? Je morda dlaka pod očesom mokra ali zamazana? Ali pa je oko pordelo? Poskusi mu oko previdno odpreti s prsti, tako da razmakneš spodnjo in zgornjo veko. Ali je oko kakorkoli drugačno od drugega očesa? Morda je samo kak košček sena ali kakšen drobcen delček zašel v oko in ga draži in moti? Vsekakor tole ni normalno in bo treba k veterinarju, da kunca pregleda in ugotovi, kaj se z očesom dogaja. Le pogumno na najbližjo veterinarsko postajo!

Čestitke k novi pridobitvi, Mirta. Ribice te vrste so res posebne in prav gotovo zelo uživaš ob pogledu na akvarij. Prav domnevaš, da tvoji ribici primanjkuje kisika. Če ribe plavajo tik pod površino in hlastajo za zrakom, je to znak, da v vodi ni dovolj kisika. Najbolje je seveda prezračevati akvarij s črpalko in sistemom filtrov. Tako je za ribice najbolje poskrbljeno in skoraj nujno je, da tako uredimo akvarij, kjer imamo več ribic. Če nikakor ne moreš urediti akvarija na tak način, pa bo seveda nekoliko bolje že, če boš v akvarij postavila pravo vodno rastlino. Rastlina bo namreč izdihala CO₂ (tega izdiha riba) čez dan spremnjala v kisik v procesu fotosinteze. Kadarkoli pa boš kljub temu opazila, da ribica hlasta za zrakom, zamenjaj tretjino vode v akvariju s svežo. Glede pravilne izbire rastline se posvetuj s prodajalcem opreme za akvaristiko, saj vse rastline niso enake in nekatere med njimi so glede oskrbe skoraj tako zahtevne kot ribice, če ne še bolj!

FOTOGRAFIJE: SHUTTERSTOCK

Imaš vprašanje?

Pošlji ga na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali na moj.planet@mkz.si. Če je objavljeno tvoje pismo, nam čim prej pošlji svoj naslov, da ti pošljemo nagrado!

Dr. Vetku lahko zastavite vprašanje tudi na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet.

Več vprašanj in odgovorov dr. Vetka najdeš tudi na spletnih straneh: www.mladinska.com/mojplanet/drvetko

Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Kakšna je prava zgodba turizma?

Pred nami je ena izmed številnih pripovedk, ki opisuje dejanja legendarnega ljudskega kralja Matjaža. Njegov junaški lik se je v preteklih stoletjih razširil po vseh slovenskih pokrajinah. Podobo dobrega kralja so ohranili vse do danes in jo vključili v turistično ponudbo. Pri ohranjanju izročila o kralju Matjažu so najbolj prizadevni v občini Črna na Koroškem.

Med ljudmi še danes krožijo zgodbe o njegovih pogumnih dejanjih in skrivnostnem izginotju. Votlina, v kateri počiva s svojimi zvestimi vojaki, naj bi bila v gori Dobrač, Postojnski jami, pod Višarjami, Sveto goro na Štajerskem, pod Krimom, pod Donačko goro, pod Triglavom, na Ljubljanskem polju ali v Matjaževih »kamrah« pri Zavrnatcu. Čeprav je legenda splošno slovenska, so se s kraljem Matjažem najbolj poistovetili Korošci.

Na Gosposvetskem polju so ga izvolili, s Krnskega gradu jim je vladal, pod goro Peco naj bi dobil zatočišče pred sovražniki.

»Kralj Matjaž ...

je bil dober kralj. Pod košatimi lipami so naši očaki vsak dan rajali in v svetle kozarce natakali rujno vince. Drugega denarja kot zatega sploh niso poznali, zato so bili takrat zares zlati časi.

Kralj Matjaž je bil slovenski kralj, ki si ga je izbralo ljudstvo na Gosposvetskem polju in v starem Krnskem gradu je imel svoj prestol. Noč in dan so bila odprta grajska vrata in vsak revež si je lahko izprosil milost in pravico.

Ker pa je bil kralj bogat, so mu drugi vladarji zavidali. Nekoč je iz onega kraja, kjer sonce zahaja, prišlo nad Matjaža toliko sovražnikov kot gosenic na repišče. V krvavem boju so pokončali njegovo vojsko do sto zvestih junakov. Matjaž zaradi svoje pravičnosti ni bil ubit. Odprla se je skala v Rečicah, do katerih je bil pobegnil, in ga skrila pred sovražnikom. Tam sedaj počiva s svojimi junaki in kadar mu bo brada zrasla devetkrat okoli mize, ga bo gora dala nazaj, da bo srečno vladal slovenskemu narodu.



**TURISTIČNA
ZVEZA
SLOVENIJE**





Peca, 2126 m n. v.



Zelo priljubljen je tekaški maraton kralja Matjaža s startom in ciljem v Črni.

Gostoljubnost in dobrota kot turistični motiv



- V eni izmed najmanjših slovenskih občin so ustanovili Park kralja Matjaža, v manjšo votlino na južnih pobočjih Pece pa postavili njegov bronasti kip. Vsi ste verjetno že slišali za prireditev Gradovi kralja Matjaža, ki jo v Črni prirejajo že od leta 1993.
- Njegovo ime boste zasledili tudi v gostinski in turistični ponudbi. Če boste obiskali eno izmed najmanjših slovenskih občin, se boste lahko okrepčali v Gostišču pri Matjažu in nato tudi prespali v Apartmaju kralj Matjaž.

Opisali smo le nekaj primerov, kako lahko znani legendarni zgodovinski lik vključimo v turistično ponudbo. Tudi ti v tvojem domačem kraju poišči prepoznaven lik osebe iz preteklosti, ki bo zanimiv za obiskovalce.



Le izvoljenim se posreči, da pridejo do njega. Pri Rečicah je bil kovač in ta je na gori iskal glogov ročnik za ročaj kladiwa, ko je našel votlino, skozi katero je v hipu prišel v prečudovit svet. Kralja Matjaža je videl sedeti in dremati pri okrogli kamniti mizi. Na mizi je ležala debela mošnja zlatnikov. Kovač jo je vzel in bil odtlej bogat mož.

Ta votlina se vidi zlasti na starega leta dan.«

Ali veš?

- Tudi v drugih slovenskih pokrajinah so v turističnih društvih in informacijskih centrih za večjo prepoznavnost svojega kraja uporabili legendarne ljudske junake. V Cerknici **čarovnico Uršulo**, ki domuje na Slivnici, nedaleč stran v Pivški kotlini in na Blokah pa **Martina Krpana**. Na skrajnem jugu Slovenije v okolici Osilnice imajo prelepo Deželo **Petra Klepca**, v Radgonskih gorah pa Atilovo pot z ruševinami njegovega gradu.
- Katera je najbolj znana **prebivalka Črne**, ki je ime majhnega kraja ponesla po vsem svetu?

ILUSTRACIJE: JAKA VUKOTIČ

*Franci Novak in Senja Požar
Moj planet v sodelovanju s Turistično zvezo Slovenije*

rekorderji iz
živalskega vrta



Sem največji
glodavec na
svetu!

KAPIBARA

Dobro si oglej žival na sliki in pomisli, kaj bi to lahko bilo. Da je sesalec, je jasno, saj je poraščena s čvrstimi, redkimi dlakami. Kam pa bi jo uvrstili naprej, pa je že težje vprašanje. Prvi evropski naravoslovci, ki so se s temi živalmi srečali, so jih imenovali vodne svinje, čeprav niso niti prašiči niti prave vodne živali.

Komu so podobne?

Na videz so podobne ježevcem in budram ali pa bobrom brez repa. Zaradi velike glave, oči in velikega zavaljenega telesa jih v njihovo širše sorodstvo tudi uvrščamo. Tako smo pojasnili njihovo latinsko ime *Hydrochoerus hydrochaeris*, kar pomeni »vodne svinje«. Svinje naj bi bile tudi zato, ker ima njihovo meso podoben okus kot prašičje. V Venezueli jih lovijo in redijo za hrano. Kapibare, **največje glodavce na svetu**, si lahko med drugim ogledate v ljubljanskem živalskem vrtu, sicer pa živijo v Srednji in Južni Ameriki vzhodno od Andov.

osebna izkaznica



Ime: kapibara
(*Hydrochoerus hydrochaeris*)
Dolžina telesa
z glavo: do 134 cm
Višina: 62 cm
Teža: do 70 kg
Razmnoževanje: parjenje v vodi,
brejost 150 dni,
do 8 dobro razvitih mladičev
Življenjska doba: do 10 let

Zobje

O tem, da so kapibare glodavci, pričajo predvsem njihovi zobje z značilnimi močnimi sekalci. Dobro si oglej zgradbo sekalcev. Spredaj je tanka, obarvana plast zelo čvrste sklenine, za njo pa debela, mehkejša plast zobovine. Ko glodavci grizejo trde lupine semen, lubje ali drugo čvrsto hrano, se debela mehkejša plast hitreje obrablja od tanke sklenine. Tudi samobrusilni noži so oblikovani iz materialov različne trdote.



Živijo blizu vode

Njihov dom so travniki v bližini vode ali tropski deževni gozdovi. Hranijo se s trdimi, močvirnimi travami, polnimi mineralov, zato potrebujejo tudi tako močne zobe. V večernem hladu se prehranjujejo, podnevi si v gozdu iščejo zavetje pred jaguarji, harpijami, ozeloti, kajmani ter anakondami, v vodi pa se hladijo ob dnevni vročini. Kapibare **so dobro prilagojene na življenje v vodi in ob njej**. Oči, nos in uhlje imajo na vrhu velike glave, zato jih med plavanjem zlahka obdržijo na površju in izvejo vse, kar morajo vedeti o svojem okolju. Na krajših prednjih nogah imajo po štiri, na daljših zadnjih nogah pa po tri prste, med katerimi je plavalna kožica. Celo dvorjenje je pri njih vodni šport, saj poteka v vodi.



Živijo v **skupinah do 40 živali**. Sestavljene so iz vodilnega samca, ki se pari z vsemi samicami, nekaj samic, njihovih mladičev ter podrejenih samcev, ki morajo živeti na obrobju skupine. Takšna skupina živi na območju, velikem okrog 20 hektarov.

Ali veš?

- Izumrli predniki kapibar so bili veliki kot rjavi medved.
- Za kapibare je vonj izredno pomemben. Po telesnem vonju se ločijo tako kot ljudje po prstnih odtisih.
- Vedo, ki posnema naravne izume in jih prenaša v tehnologijo, imenujemo bionika.
- Samice kapibar vzrejajo katere koli mladiče. Tudi mladiči sesajo pri kateri koli samici, ki je na voljo.



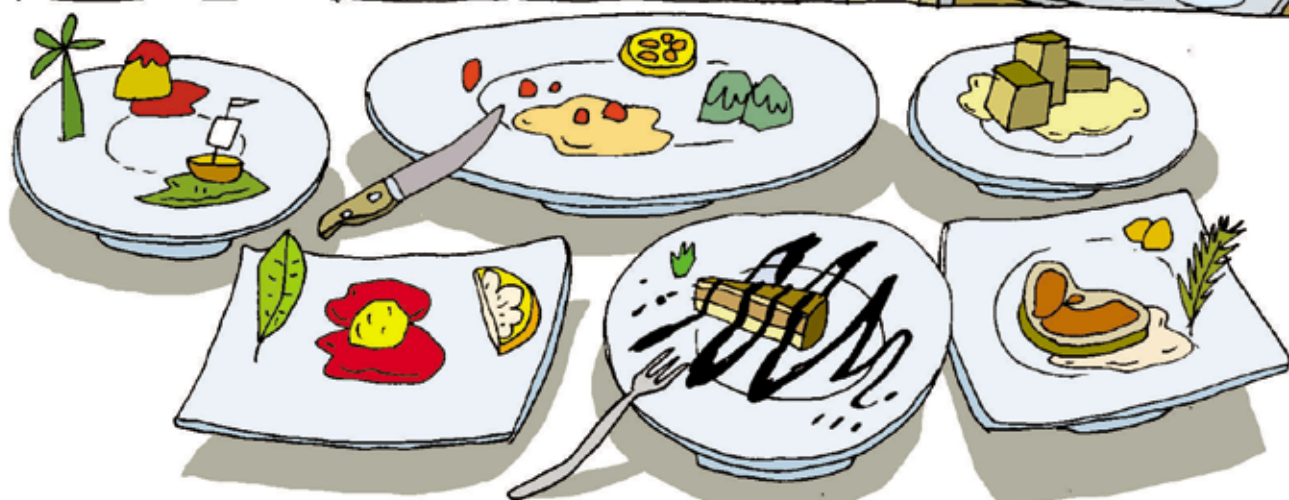
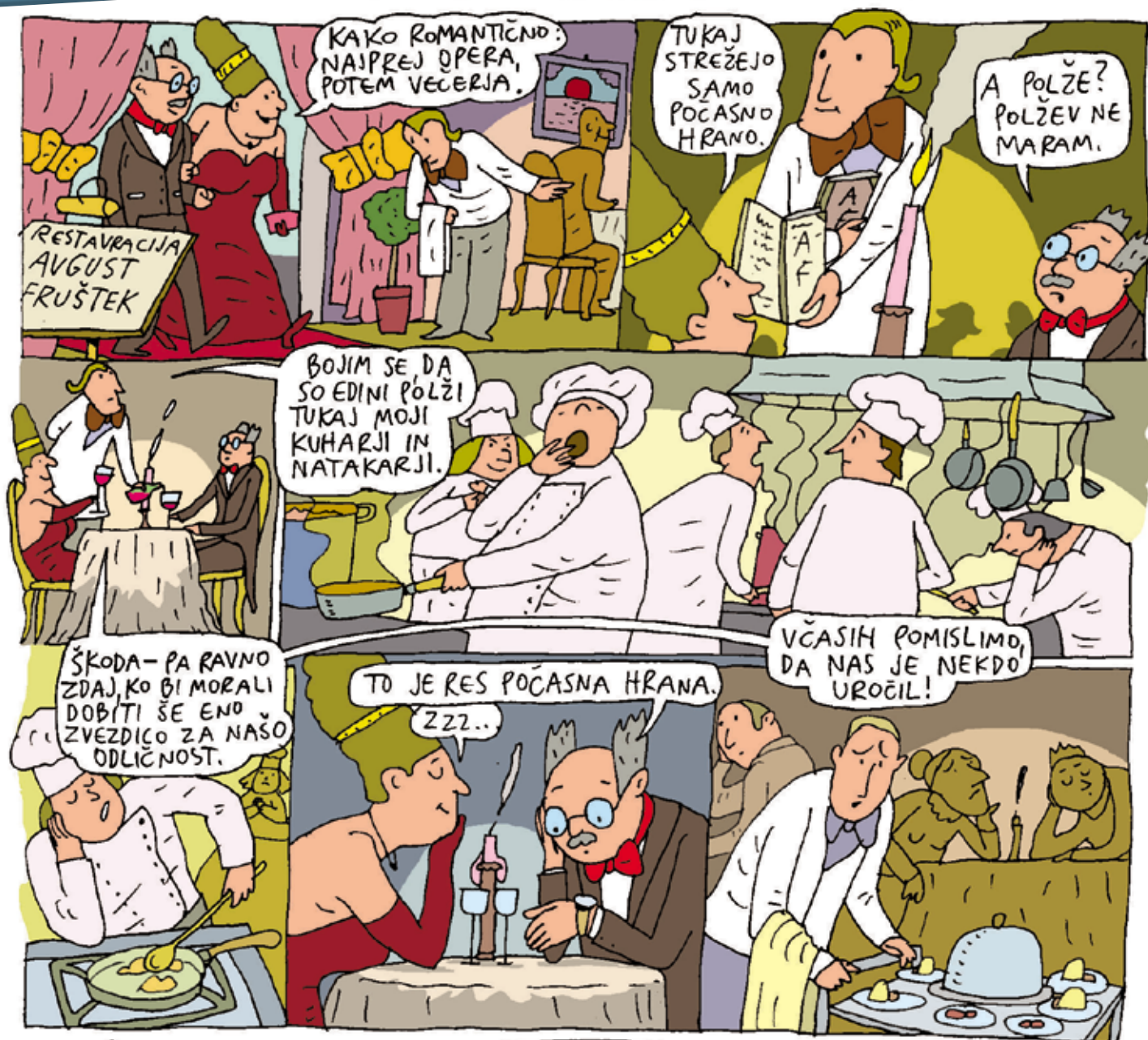
Kapibara Stinky iz ZOO Ljubljana je verjetno edina kapibara na svetu, ki obvlada agiliti. Njen najboljši prijatelj je prostovoljec Simon. Ob večerih si lahko ogledaš njen trening na ovirah ter plavalne tehnike v blatni mlakuži.



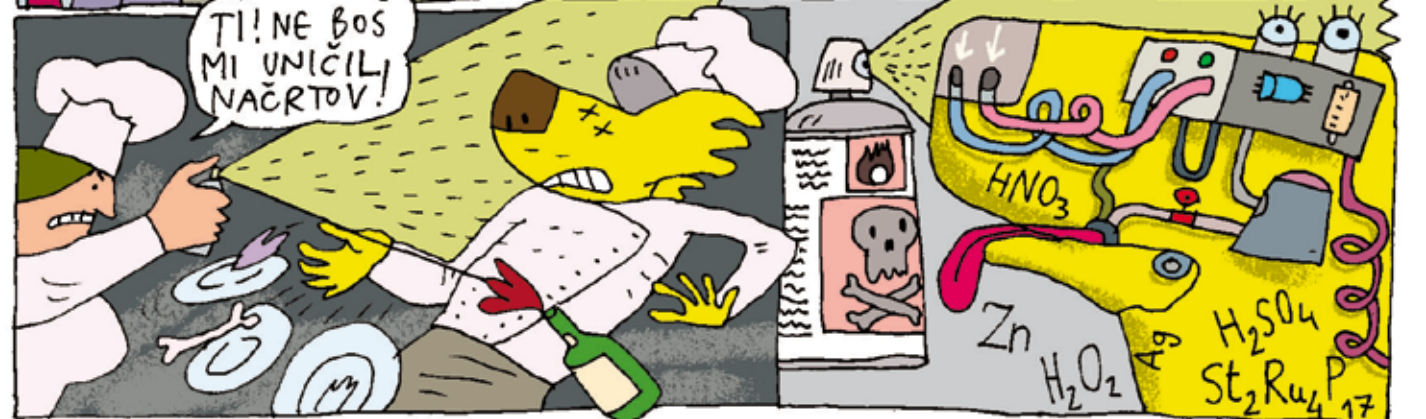
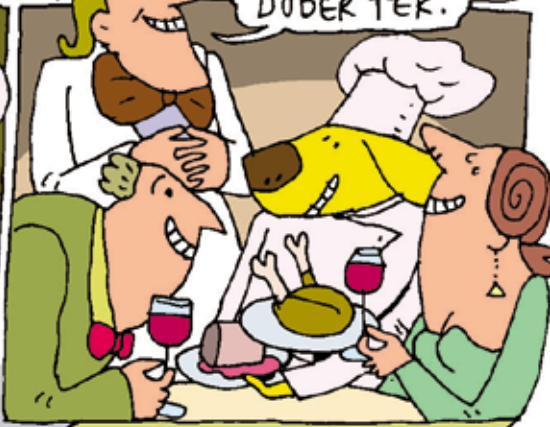
ZOO
LJUBLJANA

Barbara Mihelič

KUHARSKI MOJSTER 25.del









NAPISALA: NELI KODRIČ FILIPIČ, NARISAL: DAMIJAN STEPANČIČ

Predjamski grad v 123-metrski skalni steni je med najskrivnostnejšimi na svetu. Prvi vitezi so v jami živeli že pred osemsto leti, z viteškimi turnirji pa je srednjeveška zgodovina živa še danes. Kot največji jamski grad na svetu je danes vpisan tudi v Guinnessovo knjigo rekordov.

Skrivnost viteza Erazma

Grad nad potokom Lokva

Cesta, ki iz Postojne vodi v vas Predjama, se konča prav pri vhodu v grad. Pod zadnjimi metri ceste je globoka globel, po kateri priteče potok Lokva, ki v globino kraškega sveta izgine v Jami pod Predjamskim gradom. Jamo si lahko ogledamo od maja do septembra, zdaj pa je zaprta, ker v njej prezimuje velika kolonija netopirjev.

Raziskali so kar 13 kilometrov rovov, a naj bi bil sistem še precej večji.

V Jami pod Predjamskim gradom so doslej raziskali 13 kilometrov rovov.



FOTOGRAFIJA: MIHA KRIVIC (Arhiv Postojnska jama)



Ena od večjih soban v Predjamskem gradu

FOTOGRAFIJA: MATEJ ZALAR

Razbojniško gnezdo roparskih vitezov

Prvi prebivalci so živeli v obzidani jami, ki si jo lahko ogledate še danes. Videli boste, da življenje ni bilo prav udobno. Le kaj je patriarhe iz Ogleja gnalo, da so grad postavili v hladni, vlažni in temni jami? Tu so bivali vitezi, ki so varovali pomembno pot proti morju. A kaj, ko so menda postali roparji! Zato je patriarhova vojska razbojniško gnezdo po komaj dvesto letih požgala.

FOTOGRAFIJA: SHUTTERSTOCK

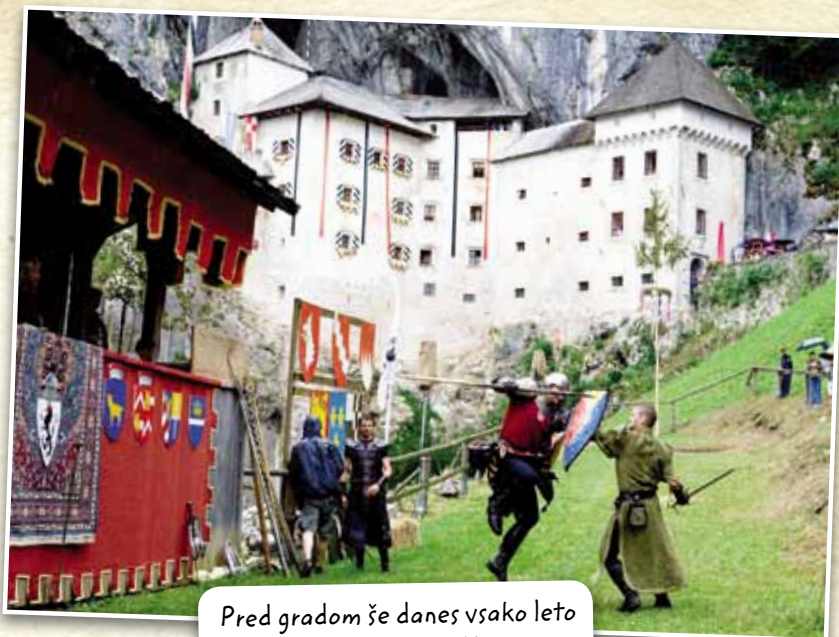
Ropar Erazem?

Potem so grad naselili in obnovili vitezi iz družine Luegg in med njimi je bil tudi Erazem Predjamski. O njem je v romanu Erazem Predjamski pisal tudi slovenski pisatelj Saša Vuga, že stoletja pred njim pa Janez Vajkard Valvazor. Opisovali so ga kot roparskega viteza, strah in trepet trgovcev in bogatih popotnikov. Zato je cesar ukazal, da ga morajo ujeti živega ali mrtvega.



Erazem Predjamski

FOTOGRAFIJA: MIHA KRIVIC (Arhiv Postojnska jama)



Pred gradom še danes vsako leto prireajo Erazmov viteški turnir.

FOTOGRAFIJA: LUKA DAKSGBLER (Arhiv Postojnska jama)

Erazem junak?

A ta zgodba zamolči, da je bil Erazem nekoč stotnik cesarjeve telesne straže. To je bil čas osvajalskih pohodov ogrskega kralja Matije Korvina – tistega, ki ga Slovenci poznamo kot junaškega kralja Matjaža. Njegovi vojski naj bi se pridružil tudi Erazmov najboljši prijatelj, ki ga je dal cesar za kazen obglaviti. Erazem se je po sporu na cesarskem dvoru vrnil domov. V Predjamskem gradu je gostil ogrske vojščake ter z njimi tudi dvakrat napadel Trst. Ni bil torej roparski vitez, brez dvoma pa je bil cesarju trn v peti.

Erazem je res umrl zaradi obstreljevanja, a konca svojega junaškega življenja ni sklenil na stranišču, pač pa naj bi ga ubili med počitkom. Zgodbo naj bi si izmislili zato, da bi med ljudmi priljubljenega viteza očrnili. Seveda, nihče si svojega življenja ne želi končati s spušenimi hlačami!



ILUSTRACIJA: JAKA VUKOTIČ

Vojska tržaškega glavarja Ravbarja je grad oblegala leto dni, a Erazem se ni predal. Še več: čez obzidje je vrgel koštruna, češnje in morske ribe, češ, dovolj zaloga imamo. Hrano naj bi dobili na roparskih pohodih, kamor naj bi se odhitopili po skrivnih hodnikih pod gradom. Ravbarju zato ni preostalo drugega, kot da je med Erazmovimi možmi poiskal izdajalca, ki je s svečo označil Erazmovo stranišče. Ko je graščak v miru opravljal potrebo, je steno zadela dobro merjena kamnita krogla in del zidu je Erazma ubil.

Matej Zalar

Ljudje se večinoma radi potrudimo, da risto, kar nam je pomembno, dobro opravimo. Da se naučimo za teste, da se dobro odrežemo na tekmi, da smo uspešni. Najdemo pa tudi primerke, ki so leni kot fuks in jim za vse »dol visi«. in ljudi, ki si tako zelo želijo biti najboljši, da bi se ob najmanjšem neuspehu kar zgrizli – in da grizejo tudi druge. Kakšen si ti?

1. Koliko delaš za šolo?

- ✱✱ Šola se mi zdi pomembna, zato se pripravljam na teste in sproti delam domače naloge. Želim si znati.
- ✱ Ogromno se učim. Pa ne toliko zaradi dobrih ocen, ampak zlasti zato, ker hočem biti v razredu najboljši.
- ✱✱✱ Zame bi veljalo, da delam po liniji najmanjšega napora. Učim se, kolikor je nujno, da starši ne popenijo.



2.

Na glasbenem ali športnem tekmovanju zasedeš drugo mesto.

- ✱✱✱ To je čista izjema, sicer sem po uspehu bolj pri repu. Najbrž je šlo drugim tako slabo.
- ✱ Kar zgrizel bi se, ker nisem prvi! Zakaj nisem zmagovalca pravočasno spotaknil?!
- ✱✱ Skačem od navdušenja! Zmagovalcu iskreno čestitam. In naslednjič se bom spet potrudil.



3. Sošolec te prosi, da mu razložiš matematiko.

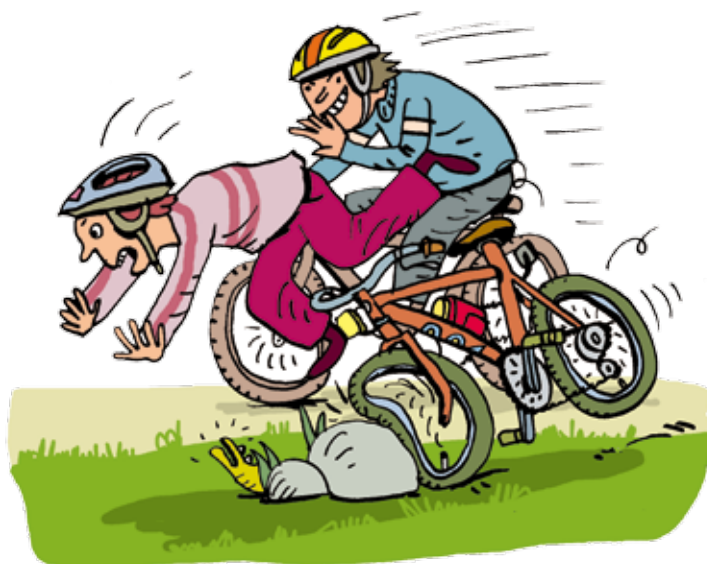
- ✱✱✱ Se še ni zgodilo in se najbrž tudi ne bo. Če že, sošolec snov razlaga meni, ker mu to naroči učiteljica.
- ✱✱ Z veseljem pomagam. Ko razlagam, se tudi meni marsikaj razjasni, pa še dobro delo opravljam.
- ✱ Nikomur ne bom nič razlagal. Kar znam, je samo moje. In nočem, da ima kdo boljše ocene!



4.

Koliko prostočasnih dejavnosti (treningi, krožki, glasbena šola ...) si si naložil?

- * Vsak dan sem ves popoldan na različnih koncih, kjer se dokazujem.
- ** Obiskujem enega ali dva krožka, ker me zelo veselita in zanimata.
- *** Imam eno samo prostočasno dejavnost – visenje na računalniku.



5.

S prijatelji tekmuje, kdo bo prvi s kolesom pripeljal na hrib. Pri tem tvoj najboljši prijatelj tik pred vrhom pade.

- * Seveda pade, saj sem ga zrinil s ceste. Niti za hip se ne ustavim in sem – prvi!
- *** Sem bolj med zadnjimi in se zato pridružim tistim, ki prijatelju pomagajo na noge.
- ** Ko zagledam, kaj se mu je zgodilo, se takoj ustavim in mu pomagam.

Barbara Jarc



Od 5 do 8 zvezdic

ZAGRIZENEC

Tako zagrizeno si želiš biti najboljši, da greš – kakor rečemo – preko trupel. Hočeš biti prvi ne glede na to, koliko ljudi pri tem povoziš, tudi če gre za najboljšega prijatelja. Pa je res tako zelo pomembno biti najboljši? Mar nisi dober tudi, če nisi prvi, ravno zato, ker si nekomu pomagal? Če boš mislil samo nase, na koncu ne boš samo prvi, ampak tudi čisto sam.

Od 9 do 12 zvezdic

ZMERNEŽ

Rad se potrudim in rad si uspešen, vendar ne zato, ker bi hotel tekmovati z drugimi, ampak zato, ker te stvari res zanimajo. Pri tem znaš pomisliti tudi na druge. Pohvalno! Takšna zmernost je najbolj zdrava. In kakor je dobro, da se potrudimo po svojih močeh, je dobro tudi, da znamo sprejeti, kadar nam kaj spodleti. Nihče ni popoln. In iz napak se lahko učimo.

Od 13 do 15 zvezdic

LENOBA

Ti si pa prava lenobica! A kakor ni dobro, da z zagrizenostjo vse pvozimo, tudi druga skrajnost ni dobra. Morda se ti zdi, da v ničemer nisi dober, in se ti zato ne splača truditi. Pa verjetno samo še nisi našel tistega, kar te zares veseli. Pomisli, kateri od predmetov ti leži, preizkusi različne krožke – gotovo te bo kaj toliko zamikalo, da si boš stvar zaželel obvladati.

sive celice

Sami PLAZILCI

Plazilce s fotografij vpiši v izpolnjevanke.
V obarvanem stolpcu drema
majhen nočni kuščar.
Ga najdeš?



1						
	2					
3						
	4					
5						



Rešitev:

--	--	--	--	--

Skritega plazilca napiši na dopisnico in jo pošlji najpozneje **do 30. novembra 2014** na naslov: **Moj planet, 1536 Ljubljana**. Ne pozabi pripisati svojih podatkov. Med praviimi odgovori bomo izžrebali **3 dobitnike** majic **Moj planet**. Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.

Imena nagradencev bodo objavljena na internetni strani www.mladinska.com/mojplanet in v decembrski številki Mojega planeta.



Največje gradbišče na ZEMLJI

zanimivosti

Veliki koralni greben je dokaz, da lahko pri dobrem sosedstvu celo majhne živalce brez možganov postavijo veličastne zgradbe.

Veliki koralni greben, Avstralija

Koralni greben na severovzhodu Avstralije je namreč največja zgradba na Zemlji, delo na milijone majhnih **koral**, in se razteza približno 2300 kilometrov daleč. Sestavlja ga več posameznih grebenov. Na njih se na prazne apnenčaste hišice mrtvih predhodnikov naseljujejo novi in novi rodovi polipov in ustvarjajo velikanske gore na morskem dnu.

V tem zelo zanimivem ekosistemu živi več kot 400 vrst koral in 150 vrst rib, ki so pogosto nadvse pestrih, živih barv. Največje živali, ki se zadržujejo v bližini, so kiti grbavci, morske krave, šest ali sedem znanih vrst morskih želv in brezštevne morske ptice. Prelepi življenjski prostor z edinstvenim živalskim in rastlinskim svetom je leta 1981 **Unesco uvrstil na seznam svetovne dediščine.**



Čudoviti podvodni svet
ob koralnem grebenu

Raznolika prehrana, neomejen prostor za gibanje, podnebje z visokimi temperaturami in vlažnostjo ter sobivanje s pripadniki svoje vrste. To je najmanj, kar potrebuje legvan, če želi dobro živeti. Kaj pa se zgodi, če se tak legvan znajde v stanovanju sredi mesta?

Legvanka

Zofi čaka in dočaka



manj, kako Zofki zagotoviti primerno družbo. A Zofi smo ljudje že večkrat pustili na cedilu in Petra se je odločila, da temu naredi konec.

Zvrhan krožnik zelenjave

To je bilo na Zofkinem jedilniku dvakrat dnevno. Pa ne katere koli zelenjave, temveč skrbno izbrane in narezane sveže, doma pridelane, raznovrstne zelenjave: od radiča, peteršilja in regrata do ohrovt, bučk in korenja. Zofi se ni branila niti sadja, čeprav ga je dobivala zgolj kot priboljšek. Tako se je legvanka redila in rasla, dokler ni njeno telo skupaj z repom preseгло dolžino enega metra.

Kdo je Zofi?

Zelena legvanka, ki se je znašla v eni od slovenskih trgovin z živalmi. Zaradi posebnega videza je nekemu padla v oči in odločil se je, da jo vzame domov. Med bivanjem pri prvem lastniku je Zofi vztrajno izgubljala svojo živo zeleno barvo. Zaradi puste prehrane se je razvijala počasi, prav tako ji ni bila v pomoč neprimerno ogrevana in premalo vlažna soba. V teh nevhvaležnih razmerah je Zofi lastniku postala odveč. K sreči je prišla v druge, prave roke.

Prostovoljka Petra, ki živali preučuje in občuduje že vrsto let, z legvani še ni imela izkušenj. Prav tako ni vedela, kako sredi mestnega okolja ustvariti tropsko podnebje, in še



Legvani se prehranjujejo zgolj z rastlinsko hrano.

Tako velika žival, ki bi se v naravi prosto gibala v krošnjah dreves in se osvežila s skokom v vodo, se težko privadi življenju v običajno velikem terariju. Petra je zato Zofi namenila posebno sobico z oknom, vejami za plezanje in lesenimi poličkami za počitek. Legvanka je imela v sobici tudi majhen, nizek bazen, v katerem se je namakala in iztrebljala.

Sonce, kje si?

Da je Zofka prebavila zaužito hrano, je potrebovala toplel prostor, predvsem pa dovolj svetlobe. Le tako je iz hrane dobila vsa potrebna hranila. Ko se je poletje prevesilo v jesen, je morala Petra nadomeščati sončno svetlobo z UV-lučko in paziti, da je v prostoru dovolj visoka vlažnost. Njen račun za elektriko je skokovito narasel, stene v sobi pa so se začele upirati izdatnemu vlaženju prostora.

Zofkin prostor je bil čez leto podnevi ogret na 32 °C, ponoči pa na 24 °C.

Nežno in radovedno bitje

Čeprav se je Petra veliko ukvarjala z Zofi, to ne odtehta dejstva, da legvanka ni imela priložnosti za življenje v družbi pripadnikov svoje vrste. Prav tako ji vejevje v posebni sobi in varovan dostop do drugih prostorov v Petrinem stanovanju niso mogli nadomestiti potrebe po tem, da se poda na raziskovanje tropskega gozda. Zofi se je zadovoljila s tem, kar ji je bilo dano, Petra pa se še ni nameravala vdati.

Zofi odpotuje v nov dom

Zofi je bila v začasnem domu več kot dve leti. Potem se ji je končno nasmehnili sreča in odpotovala je v nov dom. Ker primerne skrbnika, ki bi Zofki ponudil najmanj to, kar ji je do tedaj Petra, v Sloveniji ni bilo, se je legvankina začasna skrbnica odzvala na ponudbo iz okolice Birminghama.

Zofi je odpotovala na Otok v avtomobilu, pot pa je trajala dva dni z vmesnim postankom. Več o Zofkini evropski dogodivščini pa tudi o zdravstvenih težavah, ki jih je imela legvanka nekaj mesecev pred odhodom, najdeš na njeni spletni strani:

<https://www.facebook.com/iguana.Zofi>



ILUSTRACIJA: DAMIJAN STEPANČIČ

FOTOGRAFIJE: ANA GREGORIČ, PETRA MOHAR

Koliko Zofk je v Sloveniji? Kaj pa po svetu?

Zofkina zgodba ima srečen konec, ki ga marsikatera žival zaradi naših muh in neznanja ne dočaka. Naj bo Zofkina zgodba v poduk vsem, ki si omislijo žival, ne da bi vedeli, kaj natančno potrebuje za dostojno življenje.

Zofi sporoča: »Hvala, ker deliš svoje bogato znanje o živalih s svojimi prijatelji in družino. Ne pozabi: divje živali spadamo v divjino.«

Nuša Ema Miklavec
Društvo za zaščito živali Ljubljana
www.dzzz.si

Svetlana Makarovič

ZLATA MAČJA PREJA



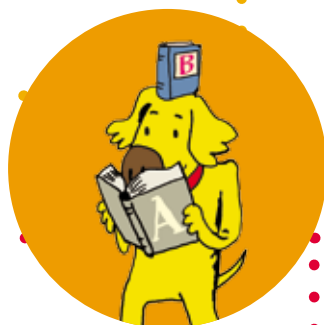
Kar 29 zlatih mačjih prej za otroke Svetlane Makarovič od Sapramiške do Sovice Oke. Štiri je ilustrirala sama, druge priznani slovenski ilustratorji in ilustratorke. Ne moremo si predstavljati odraščanja brez Pekarne Mišmaš, Sapramiške, Tacamuce, Smetiščnega muca, Vile Maline, Sovice Oke, Glavnega petelinčka ... Ob jubileju Svetlane Makarovič je izšla ta bogata knjiga. Njene pravljice so izbrušene umetnine. S svojimi pripovedmi Svetlana Makarovič presega tabuje, opozarja na nerazumevanje in nesprejemanje drugačnosti, se postavlja na stran nemočnih in svobodnih bitij ter nasprotuje togim pravilom in avtoritetam. Oblikovala je samosvoj slog, za katerega so značilne živali, motivi iz ljudskega pripovedništva, mitološki liki ... V njenem pravljicnem svetu se poleg pravih živali pojavljajo tudi izmišljene zverinice (npr. kosovirji). Njena mladinska besedila so postala del sodobne klasike in imajo posebno mesto v zgodovini slovenske mladinske književnosti. Za svoj umetniški opus je prejela mnoge nagrade, med drugim leta 2000 Prešernovo nagrado in leta 2011 Levstikovo nagrado za življenjsko delo.

Miroslav Košuta

ABECERIME

Zbirka Domače branje Knjiga pred noskom

Zbirka štirivrstičnih pesmi je namenjena mladim bralcem. Popelje jih v svet nenavadne jezikovne igre z besedami, ki jih pesnik spretno splete z veliko humorja. Junaki te pesniške pustolovščine od A do Ž zaživijo in se nam smejiijo v narobe svetu pesnikove in bralčeve domišljije. Za poglobljeno branje in kakovostno doživljanje teh štirivrstičnic je pomembno predvsem to, da se veselimo jezikovne igre – igre z nenavadnimi, mestoma tujimi, redko rabljenimi, »starinskimi« in drugačnimi besedami. Predloge za pogovor z otrokom za spodbujanje pogovora, razmišljanja, ustvarjanja in širjenja besednega zaklada, ki so sestavni del knjige Abecerime, je prispeval dr. Igor Saksida. Zabavne in poučne ilustracije, ki oživijo vsako črko posebej, je upodobil Igor Šinkovec.



**KUPON ZA SODELOVANJE PRI NAGRADNIH IGRAH, PISMIH BRALCEV,
DR. VETKU IN NAGRADNIH NATEČAJIH V REVJI MOJ PLANET**

Kupon izrežite po oznaki in nalepite na dopisnico. Pošljite jo na naslov **Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, Ljubljana, revija MOJ PLANET.**

Podpisani _____
(ime in priimek)

(naslov in pošta)

se strinjam, da moj otrok _____
(ime, priimek in starost otroka)

sodeluje v natečajih, pri nagradnih nalogah, nagradnih vprašanjih za dr. Vetka, pismih bralcev in drugih nagradnih natečajih, razpisanih v tej reviji, ter da se v reviji objavijo otrokov izdelek in njegovo ime in starost.

Datum _____ Podpis _____

S podpisom dovolite, da Mladinska knjiga Založba, d. d., za izvedbo nagradnega natečaja (in/ali nagradnih iger) in objavo podatkov o nagrajencih vodi, vzdržuje in upravlja evidenco z vašimi osebnimi podatki in podatki vašega otroka za časovno obdobje 5 let, s podatki o preostalih udeležencih v zgoraj navedenih nagradnih igrah ali natečajih pa do njihovega izteka. Sodelujočim v natečaju in pri nagradnih nalogah je zagotovljeno varstvo osebnih podatkov po zakonu, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

Nagrajenci

**NAGRAJENCI
IZ OKTOBRSE
ŠTEVILKE REVJE
MOJ PLANET**

ŽIVALSKA MREŽA

Rešitev: **živalski vrt**

Majico Moj planet

prejmejo **Lara**

Pevec iz Trzina,

Maruša in **Martina**

Vidregar iz Vodic.

Nagrade bomo poslali
po pošti.

**Nagrajenkam iskreno
čestitamo!**



ČISTO PRAVA IN SAMO MOJA TABLICA

LEXIBOOK®
Tablet Master 3

Vsebine in uporabniški vmesnik v slovenskem jeziku!

Prilagojena otrokom

Omogoča starševski nadzor

Akcijska cena (€):
89⁹⁹

Redna cena: 129,99€



DRAGI MOJ planet

DRAGI MOJ PLANET. RES VAM RADA MOJ TEST, PLANETOV STRIP IN PA POSKUSI. LAVINA LUČKA JE BILA SUPER IN KRIŠTALI ZA POJEŠT TUDI. PROSIM VAS DA OZ. ČE LAHKO NAPIŠETE JE VAŠ STAVOV MOJIM TESTOV IN POSKUSOV. TISTO TEKMOVANJE ZA STRIP JE BIL. SUPER. ALI GA LAHKO JE GMAJIMATE?



8 LET 3. A
LARA PEVEL

Moj planet

Vaše revije so precej zanimive. Vi ste najboljše revije, ki jih je kdaj bilo. Vaše revije berem, ker omenjajo Erali. Zelo rada imam nagomet, in upam da, boste napisali kaj o njem. Upam da boste moje sporočilo objavili v kakšni številki. To bi mi veliko pomenilo. Vi ste KUL!!!!!!

Zala
9 let.



moj planet

Dragi moj planet,

ti si najboljši. Včeraj, 15.10.2014, smo z družino šli na ogled Šmartinskega jezera. Tam smo videli race, labode in some... Bilo je res lepo.



DRAGI moj planet!

VŠEČ SO MI VAŠE REVIE, ŠE POSREBEJ ZATO, KER SO V REVII TESTI. SO PA MI VŠEČ ŠE DRUGI DELI REVIE, KOT SO OPIŠI ŽIVALI, DR. VETKO, STRIP... UPAM, DA BODE MI JE PLANETE ŠE DODOLGO DELALI IN JIH SESTAVLJALI.



Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa objavljamo še več vaših pisem.

V reviji objavljena pisma, fotografije in druge prispevke bomo nagradili. Pošljite jih na naslov **Moj planet, 1536 Ljubljana**, ali moj.planet@mkz.si. Ne pozabite pripisati svojih podatkov. Če boste poslali svojo fotografijo, ne pozabite priložiti dovoljenja staršev ali drugih skrbnikov, da se strinjajo z objavo fotografije. **Več o pravilih za sodelovanje, o varstvu osebnih podatkov in dovoljenju staršev si preberite na strani 55.**

Na spletnih straneh www.mladinska.com/mojplanet pa lahko tudi **pišete dr. Vetku**, zastavite vprašanje, sporočite svoje mnenje ter glasujete za poster.

Uredništvo Mojega planeta

Hvala za vaša pisma, pohvale in predloge, ki jih tako pridno pošiljate!

sive celice

Poišči:



ILUSTRACIJA: VOOK



OGLASNO SPOROČILO

PRIPADAŠ PLEMSTVU ALI UPORNIKOM?

www.everafterhigh.com/sl-si



Uvoznik: Orbico d.o.o., Verovškova 72, 1000 Ljubljana

Prihodnji mesec v Mojem planetu



Inteligenca živali



Smejálni plin



Siva lisica

Naslednja številka izide
15. decembra.

Moj kviz

So trditve pravilne?
Kaj praviš?



Kviz po novembrski številki

1.

Tako kot za otroke je tudi za živali igra pomembna za njihov razvoj.

DRŽI

NE DRŽI

2.

Življenje na Zemlji se je pojavilo pred 3,6 milijarde let.

DRŽI

NE DRŽI

3.

Rilčar je posebna vrsta plazilca, ki ima kot slon dolg rilec.

DRŽI

NE DRŽI

4.

V Predjamski grad pozimi ne moremo, ker tam prezimujejo medvedi.

DRŽI

NE DRŽI

5.

Maji so staroselsko indijansko ljudstvo, ki živi v Mehiki in Srednji Ameriki.

DRŽI

NE DRŽI

6.

Če rešiš kviz, izveš, ali si zaljubljen.

DRŽI

NE DRŽI

7.

Zvočni zid je najprej prebil avto, potem pa lovsko letalo.

DRŽI

NE DRŽI

8.

Legvani potrebujejo zelo hladen in suh prostor, da se lepo razvijajo in dobro počutijo.

DRŽI

NE DRŽI

9.

Glavnima junakoma iz stripa je ime Lojze in Peteršilj.

DRŽI

NE DRŽI

10.

Moj planet izhaja že deseto leto.

DRŽI

NE DRŽI

Si znal odgovoriti na vsa vprašanja? Če nisi, polistaj po reviji Moj planet, ki jo imaš v rokah, in kmalu ne bo nobenega dvoma več.

Moj planet, mesečnik, november 2014, leto 10 • Na leto izide 12 števk. • Mladinska knjiga Založba, d. d., Slovenska 29, 1000 Ljubljana • Predsednik uprave MKZ: Peter Tomšič • Glavni urednik področja Založništvo: Bojan Švigelj • Odgovorna urednica: Senja Požar • Urednica: Maja Bajželj • Likovno-tehnično urejanje: Mojca Orehek • Lektorica: Vera Jakopič • Naslov uredništva: Moj planet, 1536 Ljubljana, tel.: 01 241 32 20, faks: 01 425 28 36 • Tiskana naklada: 7.000 • Tisk: Grafika Soča d.o.o., Nova Gorica • Cena številke za naročnike v šoli je 3,97 €, za individualne naročnike 4,16 €, v prosti prodaji 4,99 €. Naročnina se poravnava v treh obrokih. Naročnina za tujino se poravnava vnaprej in znaša 99,60 €. • DDV in poštnina sta vračunana v ceno. • Naročnina velja do preklica, odpovedi sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. • Za nepravčasno poravnane obveznosti zaračunavamo zakonsko določene zamudne obresti. • Poštnina plačana pri pošti 1102 Ljubljana. • Naročanje revij: Mladinska knjiga Založba, d. d., Služba oskrbe kupcev, 1536 Ljubljana, tel.: 080 11 08, od 7. do 18. ure. • Vodja sektorja Prodaja in promocija izobraževalnih vsebin: Monika Jagodič Gobec, monika.jagodic@mkz.si • Vodja službe Marketing in oglasno trženje: Martina Dolgan • Oseba, odgovorna za oglaševalske vsebine: Martina Dolgan, vodja službe Marketing in oglasno trženje. • Oglasno trženje: Anja Klemenčič, anja.klemencic@mkz.si, T: 01 241 37 06 • ISSN 1854-2883 • V reviji Moj planet objavljenih prispevkov ni dovoljeno kakor koli ponatisniti brez pisnega dovoljenja uredništva. • Nenaročenih rokopisov, risb in fotografij ne vračamo. • Revijo sofinancirata Javna agencija za knjigo RS in Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. • Elektronska pošta: moj.planet@mkz.si • Spletne strani: www.mladinska.com/mojplanet • V uredništvu skrbimo za skladnost oglašnih sporočil z Zakonom o medijih. Na izbor oglaševanih izdelkov in na oblike oglaševanja ter na oglasne priloge nimamo vpliva. Izid publikacije je finančno podprla agencija ARRS iz sredstev državnega proračuna iz naslova razpisa za sofinanciranje domačih poljudnoznanstvenih periodičnih publikacij.

KNJIGA O DŽUNGLI



OGLASNO SPOROČILO

Glejte risanko Knjiga o džungli vsak ponedeljek zvečer in v sklopu nedeljskega Živ Žava na TV SLO 1.

Mavgli, Balu, Bagira, Šir kan ... čarobna imena, ki jih poznajo otroci po vsem svetu, odkar je pred stoletjem izšla nesmrtna klasika Rudyarda Kiplinga Knjiga o džungli. Pustolovščine dečka, ki so ga vzgojili volkovi v indijski džungli, so prvič oživele v 3D HD animirani seriji za otroke, stare od 6 do 9 let.

Mavgli je še vedno deček in njegovi podvigi izražajo njegovega radoživega, drznega duha. Le kako ne bi bil človek, ki so ga vzgojili volkovi, neustrašen, še posebej, ker so njegovi najboljši prijatelji modri medved, panter in pitonka. Obdarjen s smislom za humor, izostrenim nagonom in optimističnim

pogledom na svet, se Mavgli uči premagovati težave in preživeti v džungli. Ob vztrajnem sovražniku, kot je tiger Šir kan, je to poseben izziv. Mavgli se mora braniti tudi pred zahrbtnim šakalom in opičjim ljudstvom, ki se ne zmeni za zakone džungle.

Mavglijeve dogodivščine se odvijajo v tropskem gozdu, med ruševinami indijske kraljevske utrdbe, v templjih, na slapovih ... Nastopajo tudi druge osebe iz Kiplingovih zgodb: volk Akila, vodja tropa, Mavglijevi volčji »starši«, eksotične živali in celo ljudje.



**RADIO
TELEVIZIJA
SLOVENIJA**



Odlična zbirka nalog
za boljše znanje in oceno
Brihtna glavca

1.

VADIM, ponavljam
in utrjujem znanje

2.

RAZUMEM tudi
zahtevnejšo snov

3.

se dobro PRIPRAVIM
na preizkuse znanja



z rešitvami

Z lahkoto do znanja

www.mladinska.com/brihtna_glavca

1.–2. in
4.–9. RAZRED



Vsebuje
teste

4.–9. RAZRED



Vsebuje
teste

1.–9. RAZRED



Vsebuje
besedilne
naloge

8.–9. RAZRED



Vsebuje
teste za
pripravo
na NPZ

8.–9. RAZRED



Vsebuje
teste in
kemijske
reakcije